

Sa'an xiñi savi

Lengua mixteca

Jamiltepec, Oaxaca

Segundo grado

SEP

Libro de texto en lengua mixteca de Jamiltepec, Oaxaca

Elaborado en la Dirección General de Educación Indígena de la Subsecretaría de Educación Básica de la Secretaría de Educación Pública

Autor

Miguel López Hernández

Ilustración y Fotografía

Archivo Iconográfico de la Dirección General de Educación Indígena,
Humberto M. Hernández O. y José F. Arévalo

Diseño de Portada

Comisión Nacional de Libros de Texto Gratuitos,
con la colaboración de Luis Almeida

Ilustración de Portada

“Vendedora de frutas”, Olga Costa (1913-1993)

Óleo sobre tela, 1951, 195 x 245 cm.

Museo de Arte Moderno, INBA, CNCA

Reproducción autorizada por el

Instituto Nacional de Bellas Artes y Literatura

Fotografía de Portada

Javier Hinojosa

D.R. © Ilustración de Portada: Olga Costa/INBA

D.R. © Secretaría de Educación Pública, 1994

Argentina No. 28

Col. Centro, C.P. 06029

México, D.F.

ISBN 978-968-29-9851-5

Primera edición 1994

Décima sexta reimpresión 2013

Impreso en México

*La Patria (1962),
Jorge González Camarena.*

Esta obra ilustró la portada de los primeros libros de texto. Hoy la reproducimos aquí para que tengas presente que lo que entonces era una aspiración: que los libros de texto estuvieran entre los legados que la Patria deje a sus hijas y a sus hijos, es hoy una meta cumplida.

A seis décadas del inicio de la gran campaña alfabetizadora y de la puesta en marcha del proyecto de los libros de texto gratuitos, ideados e impulsados por Jaime Torres Bodet, el Estado mexicano, a través de la Secretaría de Educación Pública, se enorgullece de haber consolidado el principio de la gratuidad de la educación básica, consagrada en el Artículo Tercero de nuestra Constitución, y distribuir a todos los niños en edad escolar los libros de texto y materiales complementarios que cada asignatura y grado de educación básica requieren.

Los libros de texto gratuito son uno de los pilares fundamentales sobre los cuales descansa el sistema educativo de nuestro país, ya que mediante estos instrumentos de difusión del conocimiento se han forjado en la infancia los valores y la identidad nacional. Su importancia radica en que a través de ellos el Estado ha logrado, en el pasado, acercar el conocimiento a millones de mexicanos que vivían marginados de los servicios educativos y, en el presente, hacer del libro un entrañable referente gráfico, literario, de conocimiento formal, cultura nacional y universal para todos los alumnos. Así, cada día se intensifica el trabajo para garantizar que los niños de las comunidades indígenas de nuestro país, de las ciudades, los niños que tienen baja visión o ceguera, o quienes tienen condiciones especiales, dispongan de un libro de texto acorde con sus necesidades. Como materiales educativos y auxiliares de la labor docente, los libros que publica la Secretaría de Educación Pública para el sistema de Educación Básica representan un instrumento valioso que apoya a los maestros de todo el país, del campo a la ciudad y de las montañas a los litorales, en el ejercicio diario de la enseñanza.

De esta forma, el libro ha sido, y sigue siendo, un recurso tan noble como efectivo para que México garantice el Derecho a la Educación de sus niños y jóvenes.

Sa'an xiñi savi

Lengua mixteca
Jamiltepec, Oaxaca

Segundo grado

PRESENTACIÓN

Este libro de texto está dirigido a las niñas y los niños indígenas que cursan la educación primaria, tiene el propósito de favorecer el aprendizaje de la lectura y la escritura de la lengua indígena que se habla en su comunidad.

Se espera que este libro sea utilizado en forma creativa, tanto por el profesorado como por las niñas y los niños, en este ciclo escolar y los subsecuentes, para dar respuesta a los problemas particulares que se presenten en el desarrollo de la expresión escrita y la comprensión lectora.

En el libro se encuentran diferentes textos, algunos hablan del entorno físico de los alumnos, objetos y cosas que hay en la comunidad, y otros se refieren al entorno social y cultural, pues relatan las costumbres, fiestas y leyendas de la región.

Su elaboración estuvo a cargo de profesores indígenas bilingües con experiencia en la enseñanza de su lengua materna así como con profundo conocimiento de la cultura de sus comunidades. Para la redacción, los autores consideran el enfoque comunicativo propuesto en el *Plan y Programas de Estudio para la Educación Primaria 1993*.

Este libro de texto podrá ser enriquecido a partir de las observaciones y consideraciones que profesores, padres de familia, comunidades y organizaciones civiles indígenas realicen acerca del lenguaje utilizado, los contenidos, las ilustraciones, el formato y la presentación.

Kua ko'on nuu

Tutu kuenda sa'an ñuyivi chichi, ñuu, chino i'ya chi'in cha chiñi tuñi tyi rakuatyaa kuiya xi'nari ta cha ku uvi scuela ka'nu ña ku tu'va va'ando tyin cha ka'ando tyin ta cha tyaa ndotyin, sa'an cha ka'an maanda tyin. Cha kutu'vando tyin xi'naka sa'an maando tyin va'aka ku tu'vando tyin, vatyi kuvi ka'ando tyin ta tyikuan kaa kutuñi iñindo tyin ta ikan tu'un va'aku ku tu'vando tyin, tyikuan kaa.

Tutu sakua'a i'ya suri maara sakua'a chichi ñun sava'ara, ra iyo cha chiñi tuñi chiira saña'an chii rakuatyaa, rachito va'a maa yoso kaa sa'an-ra ta ku'va iyora. Tutu i'ya chino chi'in cha chiñi tuñi libru cha kuenda ra kuatyaa toon cha kuenda skuela ka'nu kuiya 1993, ta ikan tye'e kaa chinochi tari ku'va kuñi ñuyivi cha iyo vityin, yoso kaa ku'an ku tu'vandotyin cha kuñi maara nyaka ña'an cha ndu va'a cha kutu'va rakuatyaa

Libru i'ya kuvi nduva'a, yoso ku'va kuni maachi chi'in s'an ta ku'va iyo rakuatyaa. Chi'in cha chiñi tuñi ra sakua'a, sutu rakuatyaa yoo ndi'ika ñuyivi ta nduva'a libru i'ya.

Cha'andi tya'vi nyoo chii tandi'i ñuyivi cha tyinyee ta katu libru i'ya.

PUEBLA

GUERRERO

ÍNDICE

UNIDAD	TÍTULO	PÁGINA
1.	Ñuyivi chii	13
2.	Nu ñuu	53
3.	Ndi't ndoo iyo nuyivi ñuu	91
4.	Ndi't kaa, ndi't iyo ñuu	123

Ve'e sakua'a

**I'ya nyaa ve'e nu sakua'a ra leli yañi,
ndikivi maa kichira sakua'ara.**

**Va'a vava'ari ku'va chaara ve'e sakua'a.
Ña'ri maa kivi kumañira vatyi va'a
kutu'vara.**

Maa kuvira tari mai.

**Maari cha fixe'e nui, ñaa chika va'a mai
ve'e sakua'a, ikan tu'un ña kutu've tyai ta
sakua'i letra.**

Ndoori mai iyo so'i, ña kuvi ka'in letra.

Ra kuaryaa

Yo'o ñaa nañu.

Yu'u nañi Aurelio.

Ta maun ñaa nañu.

An yu'u nañi Eulalia.

Atu ta'an iñu kichun ve'e sakua'a i'ya,

Ay Leli ta'an iñi vatyi ña'an sakua'a, saña'an

ña cha kutu've tyai sa'an cha ka'an maayo

Ta kua'a cha tyakti, kua'a tu'un va'a

saña'an-ña chii. Siñ xaan kuñi nyastiki chi'in

ñu kuaryaa, nyiku chi'in ve'e sakua'a.

Ta yo'o Leli atu ta'an iñu.

Ay Lali ta'an iñi vatyi cha kuvi tyai cha

ka'an-yo ta siñri vatyi tyakti xaan ve'e

sakua'a ta siñ kuvi vatyi kua'a ruaryaa

nyiku.

**Ñu kuatyaa taxi
kuri nyikuñu, tyaa
so'oñu ñaa ndí'i
tu'un va'a nakatyí ña'an
saku'a
chiiñu.**

**Ta vityin ĩnri nduvi uñi
kumi ta'an rakuatyaa
ta kua sava'ara ñaa
cha chikan ña'an
chiira.
Tatu uvi uñi cha chiñi
tuñi va'aka kita tyiño.
Tyi'i nyee rakuatyaa
chii ta'anra.**

**Vityin kua ya'a noo
noondi nuu
pizarrón, ku tyaandi
cha chitondi.**

**I'ya nyikundi
tyaandi o sava'andi
cha chikan ña mastra
chiindi**

**Ikan kitĩ i'ya kuvi
mvee cha'nu.**

**Ingatĩ i'ya kuvi
mvee lu'lu, se'e kitĩ
cha'nu.**

Ta inga kitĩ i'ya ndixi'yu kuviti

**I'ya nyaa tata Peyu
chi'in ma'a Peta
ñas'ira xikoñu peruu.**

**Tyakti xaan chino nuu
pañu nu'ñi chichi
rakuvi yaa.
Nye'e yaa tyakti xaan
chañira.**

Tyaa sivi ñaa ndi'i cha nye'un nyaa nuu
tutu i'ya.

mvee

peruu

Pañitu

patu

Pañu sera

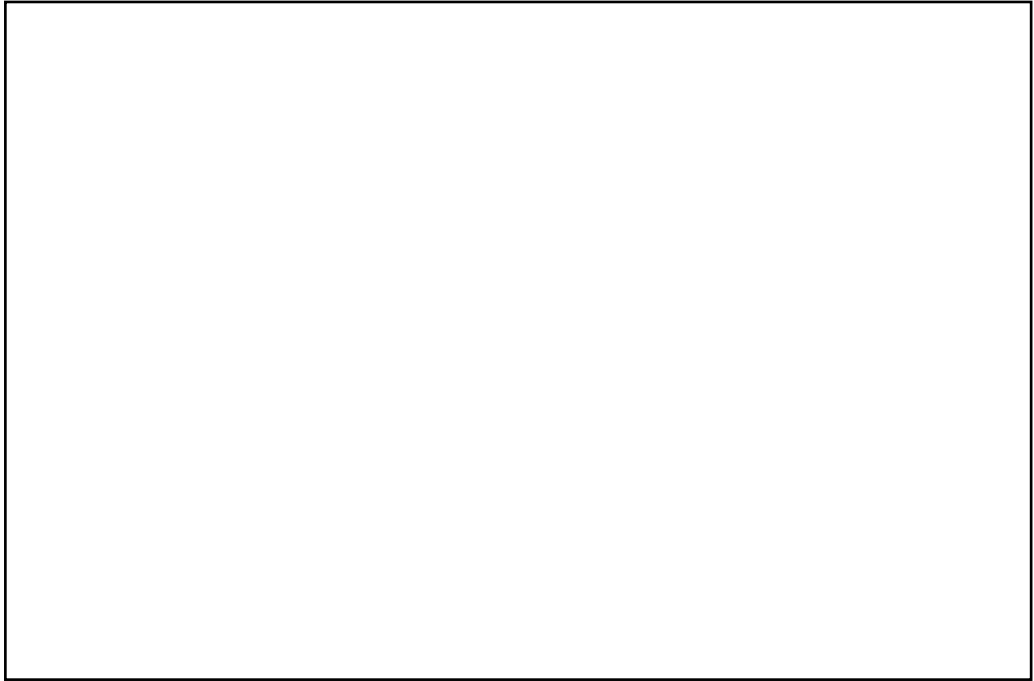
Yaa kiti

Kuruu kuruu katyi kuku.
Kuu kutu kuu, katyi to'o s'ti.
Kono kono, katyi ru kolo.
Kuee kueeri katyi ru mvee.
Kuachai kuachai katyi tivacha.
Tirii tiriii katyi tirii.
Kueri kueeri katyi ru sa'va.

Siki

Kuita yuku kutyando
ta tiindo nda'a ta'ando
Noondo ko'on ma'nu chaku kuan,
ikan rakuan, kua ka'an n̄aa
cha kua ndaka tu'undo.
Ta katando tye'e kaa
Kuruu kuruu katyi tikuan.
yoo kiti kuviti.

Tyaa chi'in rata'un inga cha kuvi kunyaa siki kutyando.

Tyaa i'ya yoso kaa kunyaa sikun chi'in cha natavon i'ya.

Rakuatyaa ndatu'un

Petu ñaa tu'un cha ña cha'un ve'e sakua'a vatyi kutu'von cha ka'un ta tyaun chi'in letra ta suri kutu'von tyaun cha ka'vun.

Ña ta'an maa iñi yu'u ku'in ve'e sakua'a kuan yo'o Chee.

Ndi'ñi xain tu'un cha sakua'i, cha'in noo tu'un kuiya soko ña kutu've.

Soko ña tandi't maa kivi ta chikon, yukuan cha'a ña kutu'vun ta yuku ndikivi maa chike ve'e sakua'a kuan, yukuan cha'a va'a kua'an kutu've.

Yoso kaa kicha'a kuendu ra Petu.

Ñaa tu'un kuvi.

Yoso kaa kuvi tu'un ra.

Yoso kaa ndi'ɪ kuendu kuan.

Nafava kuendu cha sava'un.

Kua'an suti nuchiki

I'ya nyaa ve'i

Koon xaan savi

I'ya iyo ita

Chachi ndivt nuñi

Noo ma'an konoña sa'ma

Noo ra tñin tiyaka

**Tatun kua'an-ra
tyiño**

I'ya nyaa ve'e sakua'a

**Kua'a xaan ñuyivt
kua'an kuaan.**

**Ra Xiku Rava ñi'in-ra
noo loro.**

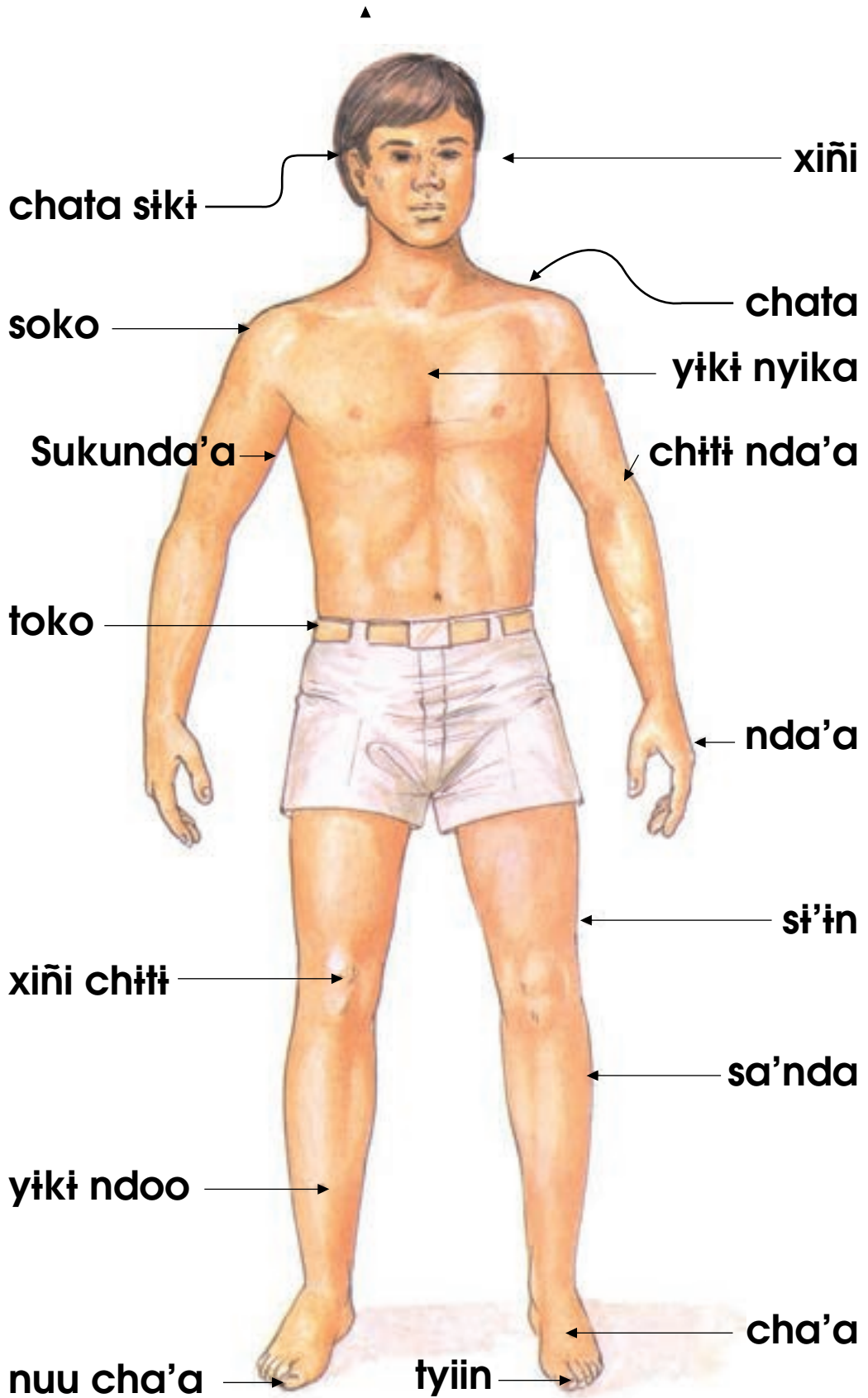

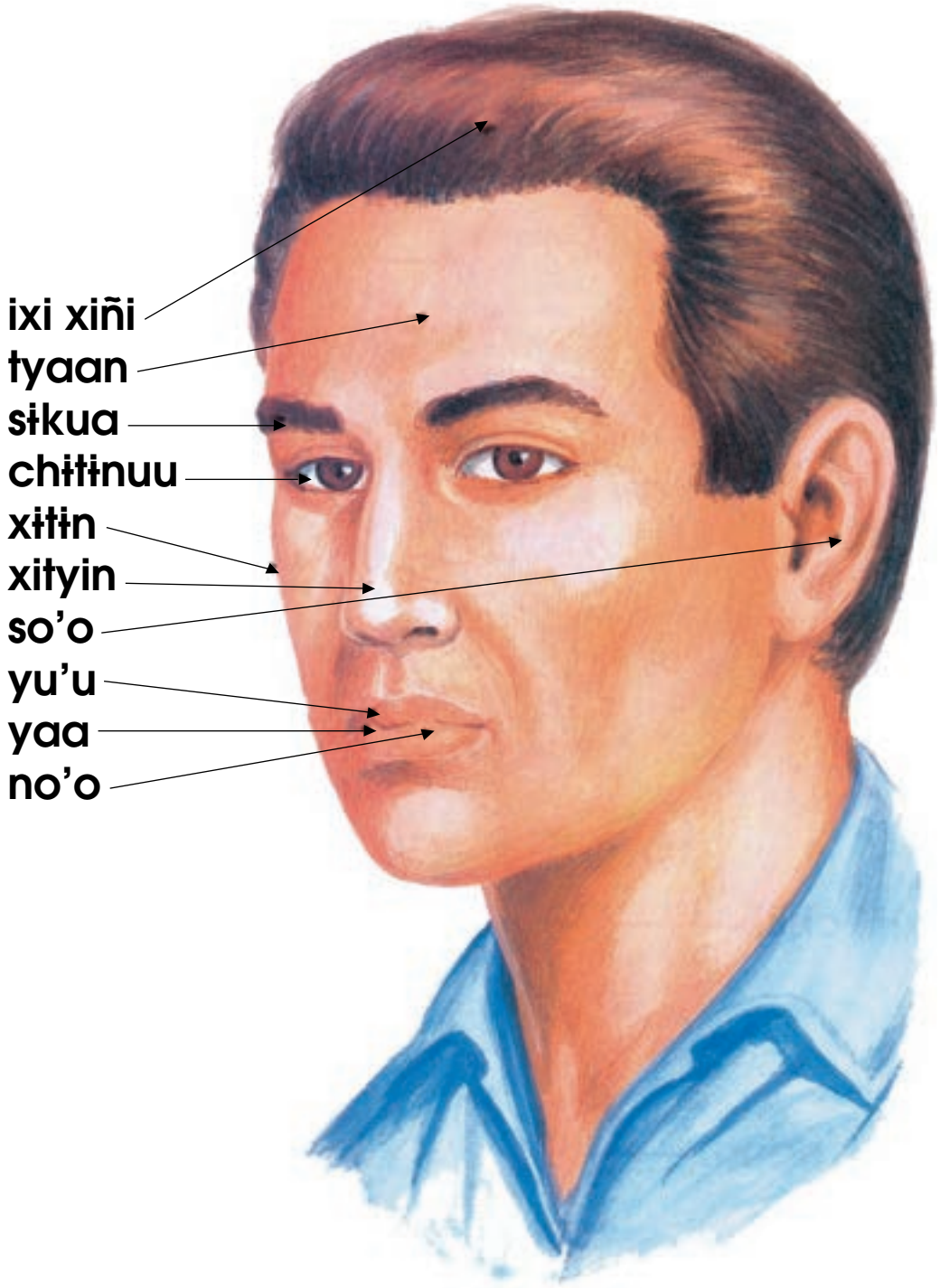
**Ra tyivaa ta'an iñira
sa'a tyiñora.**

**Tyaa sikt nu na'a i'ya uñi ta'an cha chiñi
tuñi, cha yit cha kuvi (ra) chi'in.**

ra yit
ra kuatyi
ra cha'nu
ra nyi'i
ra lee
ra kue'e
ra chiñi
ra su'u
ra ñava'a
ra sutu

ra satyin
ra to'o
ra yukuan
ra i'ya
ra ta'an-yo
ra yit
ra nduvi
ra yoko
ra ndachan
ra chiñuu

ixi xiñi

tyaan

síkua

chitnuu

xitín

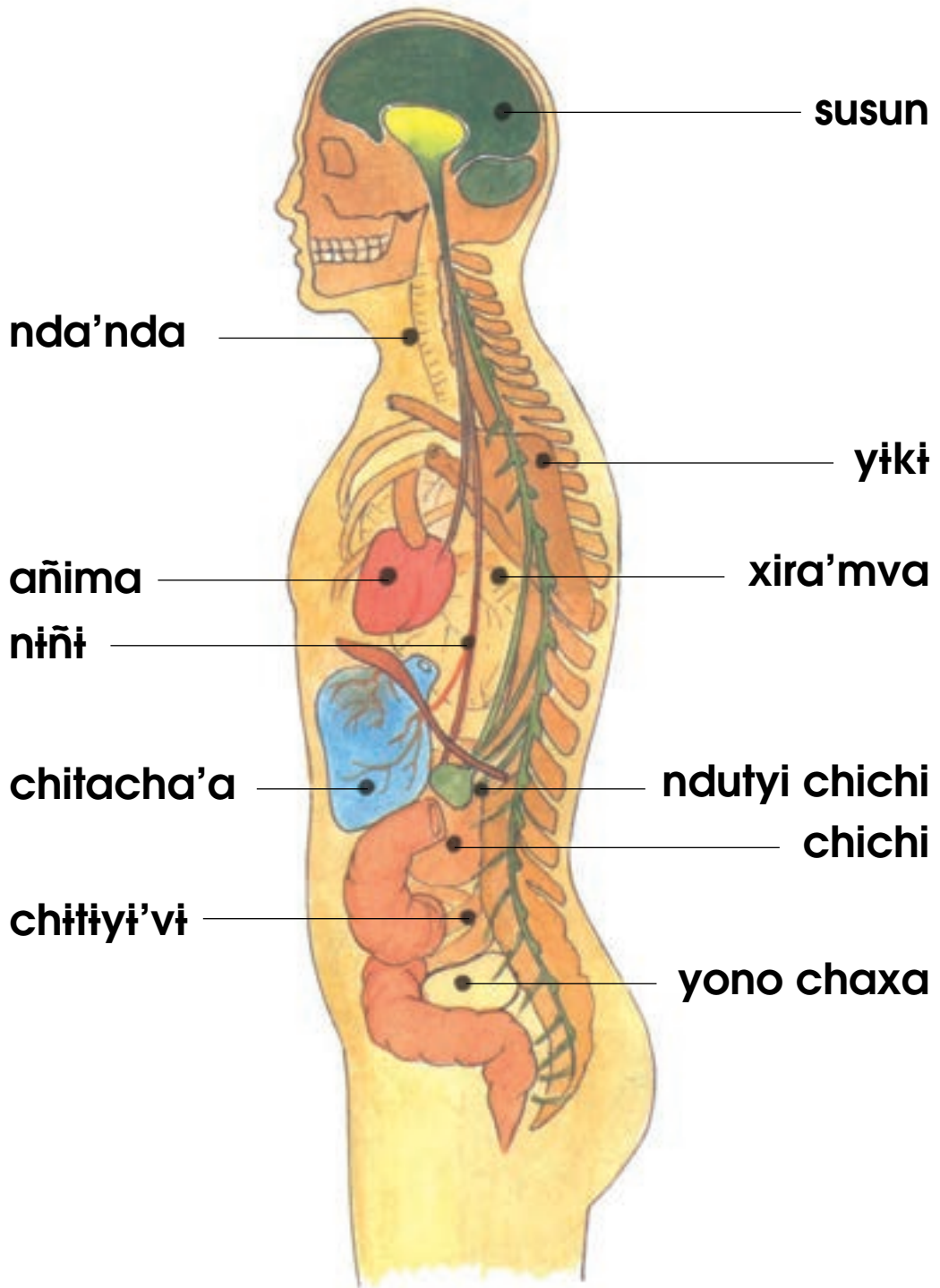
xityin

so'o

yu'u

yaa

no'o

Yoso kaa koo va'ayo

Kuñichi ndu ndit̄ nu iyoyo.

**Kuñichi nduvii nu iyoyo vatyi ma ke'en
kue'e chiiyo.**

**Kuñichi chino noo ve'e nu ku'un-yo yu'u
ku'u.**

**Ya'ari cha cha'an-yo yuku'u ta nakatyayo
nda'ayo.**

**Ta'an-ri cha kua kachiyo ta nakatyayo
nda'ayo chi'in ndutya ta nama.**

**Ta'an-ri cha ndi't̄ kachiyo ta nakatyayo
yu'uyo chi'in sucha ta ndaa cha kuenda
maa no'on.**

**Tatu ña ndoo no'on-yo tya'yuchi, ikan kuvi
cha kiñi cha'an yu'uyo.**

Ra ndachan

Yu'u kuñi kua'ni
ikan tu'un chachi va'i
chachi xita chi'in koño,
chi'in kesu ta ndivi.
Tandi'tri nuu yuva chachi.
Tandi'tri nuu cha chachi,
ikan tu'un va'a iye,
ña'ari kue'e kue'en chii.
Siñ kuvi chii kua'in ve'e sakua'a.
Siñ kuñi nyasiki chi'in rata'in.

Ndutyá tyi'yo

Ko'o ndutyá tyi'yo. Tatu
maa tyi'yo ndutyá ko'un
tyikuanri kua sa'a kue'e
chichun, kua'a
xaan kitit'yi' chi'in
ndutyá yi'í.
Kuvi ke'en cha nduchan,
kuvi ke'en cha kee,
chuun tatu ma sakuison
ndutyá ko'un.

Tyi'i tuñi iñi maun inga cha chiñi
tuñi, cha tye'e kaa ta tyaun i'ya.

**Yutun ndukuachukui,
va'a nda'atun cha ko'oyo
tatu yi't cha keeyo.**

Tye'e kaa chino:

**Sakuisoyo cha kumi o
o'on ta'an nda'a yutya
chi'in noo yachin
ka'nu ndutya.**

**Ta ko'oyo ndiakari
yoso ta'an kivi cha ki't
cha keeyo.**

**Soko tatu iyo ve'e
ku'vi, numiri ku'un-yo chi'in
ra chito sakuvi
tatan.**

**Katyi i'ya yoso
kaa ko'oyo yuku
cha natavon.**

**Natava i'ya noo
yuku cha tatan.**

Kua ke'en ndaku nyaa yukuan.

Kua ke'en ndutya nya yutya.

Nata'vi nduku vatyi chiñu'un xaan.

Sanumi sa'a tyiño.

Sa'a tumañi iñi t'v' chiin nuu ke'e.

**Vachi kaken tumañi iñi chuun
vatyi ku'un ku sa'a tyiño chi'in.**

**Ma'a Lena, sa'a tumañi iñi xikoña
noo xita kachi.**

Tandi'tri ndusu ke'en
tandi'tri cha chiñi.
(So'o)

Uvi ta'an yuve'e
nu ki'vi ta kita tatyi
ndiaka ta ñiyaka.
(Xityin)

Ikan nye'e tatu chatu,
ikan chito tatu u'va,
ikan chito tatu asin
ñaa cha chachiyo.
(Yaa)

Chi'in nye'eyo
ñaa cha iyo andivi.
Chi'in nye'eyo
ñaa ndi't cha iyo nuu ñu'u.
(chitnuu)

Chi'in chitoyo,
tatu vichin.
Chi'in chitoyo,
tatu i'ñi.
(Cha tuvi chiiyo)

Chiñu'un so'o chiiyo cha kuñiyo:

Ndusu yu'u ñuyivi, ndusu kititi ta ndusu ñaa ndi'tka cha kuvi ñuyivi:

Chi'in nda'ayo tuvi iñiyo, tatu ndayi o ndi'vi, ñaa cha tñin-yo.

Chi'in yaayo chitoyo tatu chatu, tatu u'va tatu vixi o iya ñaa cha chachiyo.

Chi'in xityin-yo xitayo ta tavayo tatyi cha nyitoyo chi'in. Chi'in xityin-yo ñi'in-yo xiko ñaa cha ta'anchi kachiyo. Chi'in xityin-yo chitoyo ñaa ndi't cha iyo ñuyivi.

Chi'in chiti nuuyo nye'eyo nyaa ityi kuñiyo ku'un-yo. Chi'in chiti nuuyo nye'eyo ñaa ndi't cha iyo nuyivi.

Kuma'n ñuyivi

Cha tuvi chiiyo

**Tyakt̩ xaan ñuyiv̩t̩ iyoyo tatu ña'ari nu
kue'eyo.**

Tandi'tri cha nye'eyo.

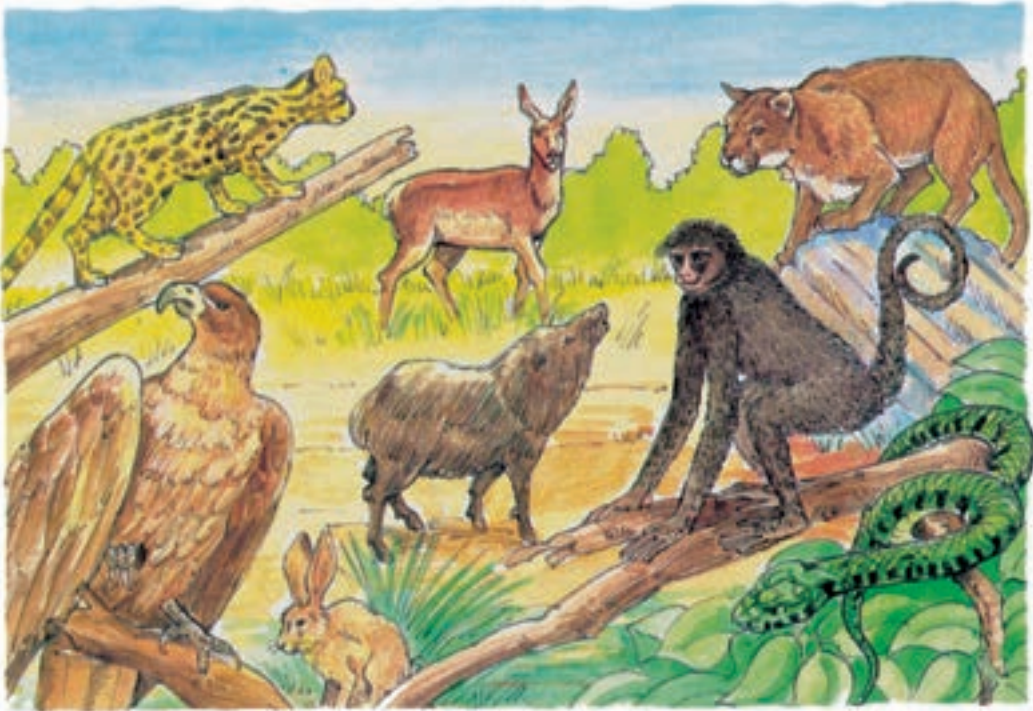
Tandi'tri cha chitoyo.

**Kuvi kakayo, kua'an maayo nyaa nu
kuñiyo ku'un-yo.**

**Cha ñuka'ñu nye'eyo ñaa ndi't̩ cha iyo nu
iyoyo.**

**Cha chakuaa nye'eyo yoo, nye'eyo tiño
andiv̩t̩.**

**Ikan tu'un kuñichi ku kumi va'ayo chiiyo
vatyi ma ndukue'eyo.**

Ku'u chana'a

Ta chana'a kua'a xaan kit̄i na'nu chiyo
taa kumañi koo tuchii.

Kit̄i kuvi nd̄ika'a kuan sanda'vi ña'an-ti
chii ñuyiv̄i ndoo cha chakuaa nuu tyiño
sa'a.

Chiñiñu tari cha kua nduva noo yutun
ka'nu, nyakua iyo kuu ta'nu kuatȳi tun,
nyakua katyin kuu nduva tun, chiñiñu tari
maa cha ndicha va'a.

Ta ña ndicha.

Nd̄ika'a kuan sanda'vi ña'a chi'in su'mat̄i.

Ra ka'an siki

Noo cha'a kuan, nyikura tava ku'u cha'a
itu,

ta ño'o noora suchan vava'a cha
sa'atyino.

Kua'an kua'an-ri chitura cha'a itu kuan,
ta nu kunanyaa va'ara ta kicha'a katyira;
xaa nye'endo noo isu chika noo yuku cha
nyaa nya nyikuan katyira.

Kicha'a nandukura ta'an-ra chiiti, yoo
nye'e isu kuan ta kañi saña'an ra kuan.
Yori yoo ku'va isu, cha sanda'vi ña'ri
maara vatyi kuñira nyitatura.

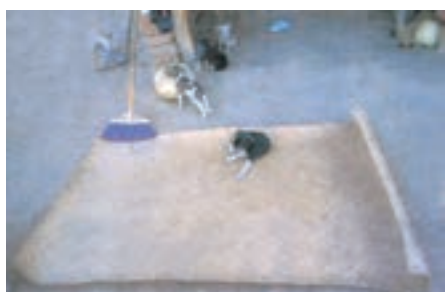
Tyaa i'ya ñaa noo cha ña ndicha,
noo tu'un siki.

ndo'o

ndó'o

yúvi

yuvi

tĩńf

tĩnt

ńf

ńt

Sakua'a va'a tandi'ti cha nyaa noo noo
yukun cha nyaa nuu nda'a tutu i'ya.
Kua nañi'un uvi ta'an tu'un cha inuuri kaa,
soko siin siin cha katyichi.

Noo ñaña ya'atit nuu ñaña kalavari.

Ko'o tyañit ño'on chichi ko'o.

Kiyi ke'en, kiyi ta ku ke'un ndutya.

Kue'e chiyo kua'a chiyo, nuya'vi iku ñuu.

U'va xaan xikayu ña kua'a maa ndutya
yi'ti ta siin-ri ú'va nyakua uva.

Yoso yuchan nuu yoso.

Noo taka xiñi kua'a ki'vitit chichi taka
tilanchi.

Yutya xaan ku'u iyo, yu'u yutya.

Kachi kalu, kalu.

**I'ya kutyaun tu'un cha kukatyi maañu
saña'an chuun.**

<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>	<hr/>

lapi

skuela

Yutun cha tyaa

Ve'e sakua'a

pala

pantaloon

Kaa cha keen ñu'u

kutu cha'a.

**Tyaa sivi tandi't cha nyaa
i'ya chi'in sa'an maun.**

cuchara

molino

cuchillo

machete

Ra s̄kt̄ iñi

**Nyiku uvi ta'an-ra chi'in ra ta'an-ra
inuuri cha yaara.**

**Ta cha'an-ra noo si'va, nyaara ndichinka
nye'e.**

**Ta kicha'a katyi noora cha xi'naka kuan.
Atu nye'un cha kuvi nya yuku nyikuan,
katyira.**

**Nye'i yaa kuiri katyi tuku maa ingara kuan.
ta naka'an tuku maara cha sanda'vi ña'an
kuan, Ta yu'u nye'i uvi ta'an tiyoko cha
kañi ta'an; iyo xaan chachi yi'tt̄ chii
ta'an-tt̄.**

**Tu'un sanda'vi ña'an kuvi i'ya, yori yoo
tiyoko nye'era.**

Chachi.

Chachi ndutyi.

Chachi ndutyi tandi'ti kivi.

Chachi ndutyi tandi'ti kivi nyave'i.

Vityin tyaa maun inga, yoso kaa kutuñi iñu.

Noo kumi

**I'ya cha'ayo minoo kumi chii sa'ma
uñi tyaku Ñuko'yo nu nukuññ vitya.
Nu suri maayo tyi'iyoy cha va'a iñiyo
ke'en-yo tu'un vatyi nanñ vitya kua
kakayo ve'e sakua'a vatyi va'a
kutu'vayo.**

Yaa ñu'u ñuuyo

Ra ñuko'yo ko'ondo kumatyi
naa tñin va'ando tuchii ta kavayundo
ta nyakua kanda ñu'u ñayivĩ
cha ñi'in ka'ndĩ kañuu tuchii

Ñuko'yo ña ndĩ'vĩ ita tiyuvi xiñi
koo va'un katyi anguili ñi
Nya maa andivĩ chikunyaun ku'va
Chi'in nunda'a maa nyoo tyaara.

Tatu noora ñava'a ñni kuñira
kuañi savara nuu ñu'un
Ndichi xiñi maun vatyi andivĩ
Ta'an ta'an se'un ra kaka kumatyi
cha'a chi chuun.

¡Ñu'in! ¡ñu'in! se'un ka'an-ra
chi'in cha nñi ñira
tyi ñi'in-ra nu ta'vi
tunyee ñni.
tatu ñi'in tivĩ kutura xaan.
katyichi vatyi ña kañi ta'an-yo
chi'in cha xaan-yo

Cha kuenda maun kuvi
tiyuvi ita tyakĩ
Ndoo noo cha nuko'on
ñiyo chiira kuan gloria
Noo ita vixi chuun vatyi
kuvi cha sa'un.
Noo ñaña cha kuendara
kuan cha ka'nura kuvira.

**Tandi't nyu'un ñu ñuu savi sñ xaan
iñindi cha sa'a tyiñondi.**

**Suti tyaara yukun chi'in kavayu.
Cha kua tachira nuñi.
Vatyi cha uñi savi na'nu koon
cha tyii va'a ñu'un.**

**Ra Senoo yañi ño'on-ra nuu miñi, tavana
tiyaka.**

Ku Lía chixi, Sava'aña se'e ñu'un.

Ku Lali ta'in, cha'aña cha kachi kiñt.

Ve'e ya'vi

Tyakti xaan sa'ma cha chino ñuu maayo.
Ta kichika chi kivi kua'a ñuyivi sava'a
sa'ma cha kuvi koton, kutucha'a, xikon,
sindu'u tindo'o, che'e sa'manda'a, yuxiyo
ta pañu.

Va'a xaan, tyakti xaan tu'un cha sava'a
maayo sa'ma.

Sava'a maayo yoso kaa kuñiyo kui'noyo.

**Natava i'ya ñaa tyino tu'von sakuvi.
Ta tyaun ityi yuvi, nakatyun yoso kaa
tu'von sa'a tyiño.**

**Ma'an Savee
Kañaña Katyi.**

taviña

ndikaña isa

Konoña xikon

tyaña ita sukun xikon

kikuña xikon

Chikan ta'vi

Ñuyivt̄ iyoñu rusari cha'a kurusi,
chikan ta'viñu ña koon va'a savi.
Chikan-ñu cha koon savi vatyi koo
tandit̄ cha kua tachiñu, ta
koo kua'a ndutya ko'o tandit̄'yo.

Tyisu savi

Chiyo noo kivi chana'a ta kuxaan tata savi
chi'in ra Xikono yuku, ra nyakaña'a tandi't
kiti iyo nuñu'un.

Ta kicha'a ña koonka savi, ta kicha'a chi'i
kiti tyi ña'ari ndutya ko'oti nri nuñi ta
ña'ari. Yukuan kuvi nu cha'an-ra Xikono
yuku chi ndakan-ra tuka'nu iñi chii savi,
tyikuan kuvi ta nakoon savi.

Tyaa i'ya yoso kaa tu'von chachi, noo noo cha nyaa i'ya.

**Sakua'a va'a cha chiñi tuñi nyaa i'ya ta
ku'va vatyi kutuñi va'a iñu ñaa katyi.**

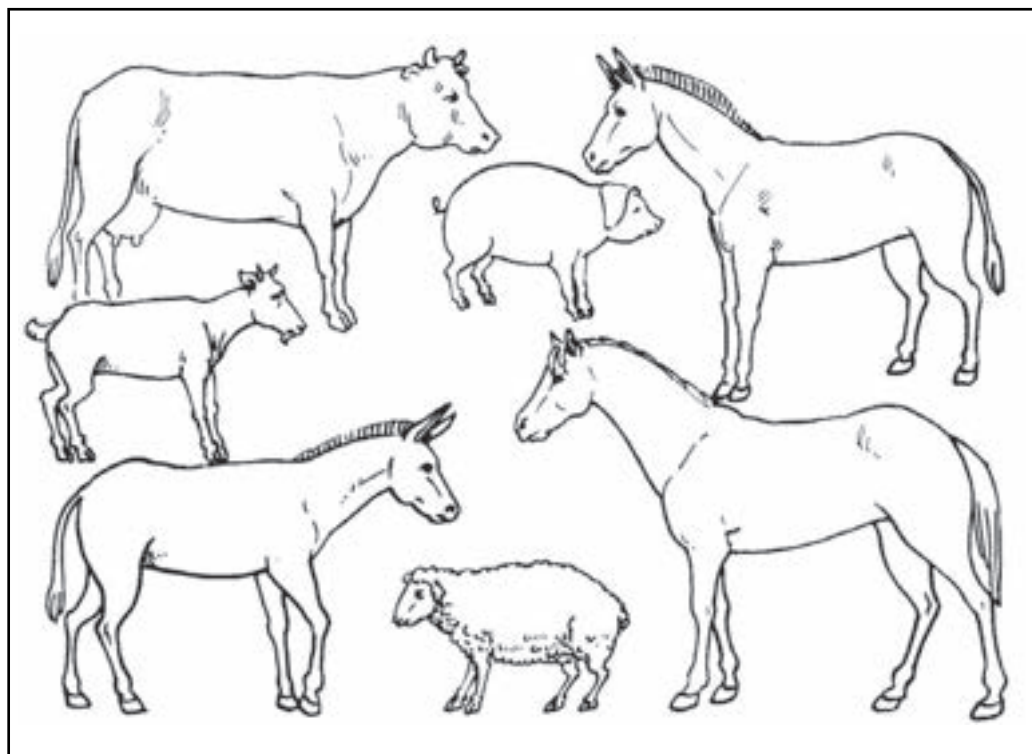
**vasi ikan
yori chito
ta kaari**

**cha vichin
vixa xaan
koon savi**

**cha kayu
cha tivì
cha ti'vi**

**Ke'en tu'un cha nyaa nda'a nu cha ya'a
saku'un ta natyaun tye'e kaa.**

Vasɩ ikan chichi ku'u kua'anra Litu.

Ityi ñuu i'ñi

**Tyakti xaan ityi ñuu i'ñi
Kua'a kititi iyo, vatyi iyo cha
kachiti.**

**Va'a xaan cha koo kititi sanayo.
Tatu kumañi xu'un chiiyo, soko
iyoti xikoyo.**

**Tyaa ñaa ndi't cha va'a cha'a sindiki,
ndixi'yu, mvee, kint, chi maayo.**

**Ta vuru, kavayu, mula, machu.
Ñaa kuenda va'ati, nyaa chiñu'un-ti**

Tanu nañi.
¿Ta yo'o ñaa
nañu?

¿Ñaa nañu?
Lupi nañi yu'u

Suti Miyee nañira

S'i Savee nañiña

Chiten Lela nañiña

Chii Leli nañira

**Sakua'a noo noo yukun tu'un nyaa i'ya ta
natyi'i tuñi iñu ñaa katyi. Nu nyaa chi'in
letra ka'nu ta nu nyaa chi'in letra lu'lu.**

Chela

Liku

peruu

vilu

Vilu

Petu

tacha

che'e

Lolo

lo'o

liku

Tacha

Sa'a kuenda vatyi ñatandi'ti cha tyaayo
nuu tutu ta inuuri letra tyaayo.

Tatu sivi ñuyivi, nu kicha'a letra ka'nu
chikunyaa.

Lalu nye'e noo tasu.

Noo cha chiñi tuñi, suri chi'in letra
ka'nu chikunyaa nu kicha'a.

Chi'in katya kita yu'va.

Suri chi'in letra na'nu, chikunyaa
nu kicha'a sivi ñuu.

Tye'e kaa:

Yu'u kua'in ñuu Cha'a Yuku.

Ra Xiku kua'an-ra ñuu Yo'o Kua'a.

Vityin tyaa maun niyukun-ri o'on ta'an
sivi nuyivi:

**Ka'an tandi't cha chiñi tuñi nyaa nuu
tutu i'ya ta natyaun nyaa tu'un cha
kuñichi kicha'a chi'in letra ka'nu.**

Yu'u nañi netu ta ra yañi nañira chee.

Ra naru, ra yo'o kua'a kuvira.

Kua'a xaan vichi iyo cha'a yuku.

Ma'an chila, kua'an-ña viko ñuchito'yo.

Ku rosa to'on-ña ita rosa.

Ikan ñuu i'ya nu iyoñu ka'an xiñi savi:

tye'endi. _____

xiñitityi. _____

chikua'a. _____

ñutiyaka. _____

**Ka'vi yoso ta'an noo nuu cha ño'on
chichi chaku i'ya.**

noo

uvi

uñi

kumi

o'on

iñu

**Ka'vi tuku cha nyaa i'ya. Ka'an ka'an-ru,
sa'un kuenda yoso kaa ka'vun.**

ucha

uña

ñin

uchi

**Noo ma'a i'ya
sataña uvi ta'an li'i.**

**Ta inga ma'a i'ya,
noo li'i sataña.**

**Nasa'a kuenda ta tyaun i'ya yoso ta'an
ndivi satañu: _____**

**Noo ma'a i'ya xikoña
uñi kisi.**

**Inga ma'a i'ya
xikoña uvi kisi.**

Yoso ta'an kisi xiko nduvi ta'an-ñu? _____

4 ta'an kuvi ina sane ta chi'i 2 ta'an-ti

Tyaa yoso ta'an-ti ndoo _____

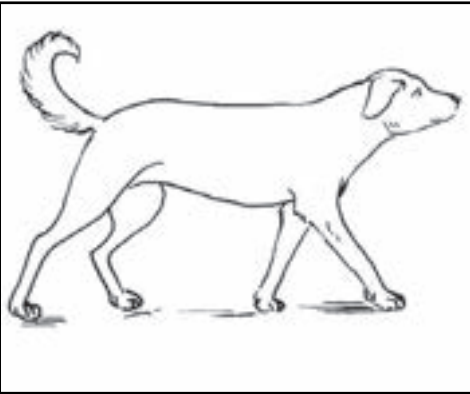

Chiyo 5 ta'an kini sane ta xike 3 ta'an-ti

Yoso ta'an-ti ndoo? _____

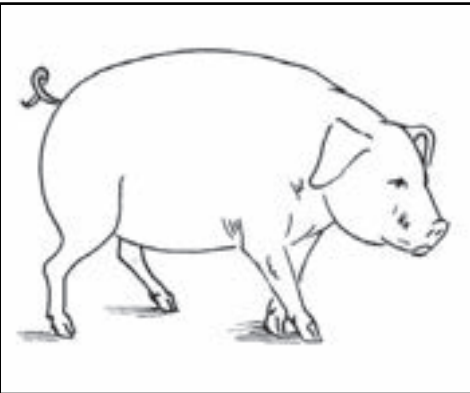
kiti

itu

**Tyaa i'ya ñaa
kuenda va'a kiti.**

ina

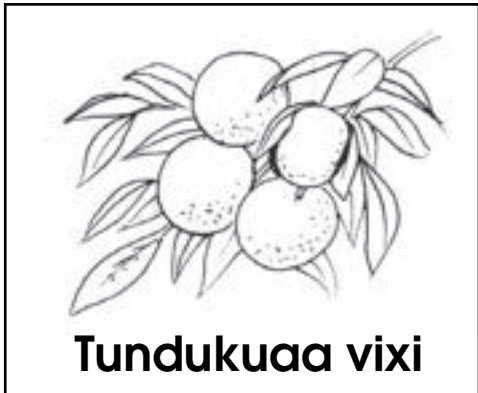
**Sa'a kuendati ve'e
titi-ti yakuin.
Titi-ti tityi.**

kiti

**Tyaa sikĩ raya cha na'an chiyo
va'a chiña, ñaa cha va'a noo
noo xiña'ñu nyaa chiyo satyin.**

t̃i

**t̃indaku
t̃isu'ma
t̃ima'an
t̃indoo**

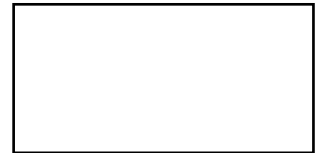
**Tunditya
tunduva
tunmangu
tundika'a**

**ñasate
ñava'a
ñanduki
ñachai**

ndi

**nd̃isutun
nd̃ikuiya
nd̃iki'ndi
nd̃iyo'o**

**timii
tiyo'o
tiyoo
tiyu'u**

**tanda'a
tandi't̃
tannya'a
tannye'e**

Natava ta tyaa sivi ñaa cha kuvı.

**Noora chiyo chana'a, ndikivı kuu chikara
chichi ku'u soko ña sa'a tyiño maara.
Maari tyiño kixiri chiyora ña cha'nyara ku'u.
Nuu yuu pa'la katuvi chichi ku'u kuan,
yukuan kixira.**

**Ta nye'e cha nda'vi ñası'tra chachi ñuyivı
ndixi.**

**Ta kicha'a katyiña chiira, ko'o ku ke'en-yo
uvi ta'an ndixi kuan kachiyo, katyiña.**

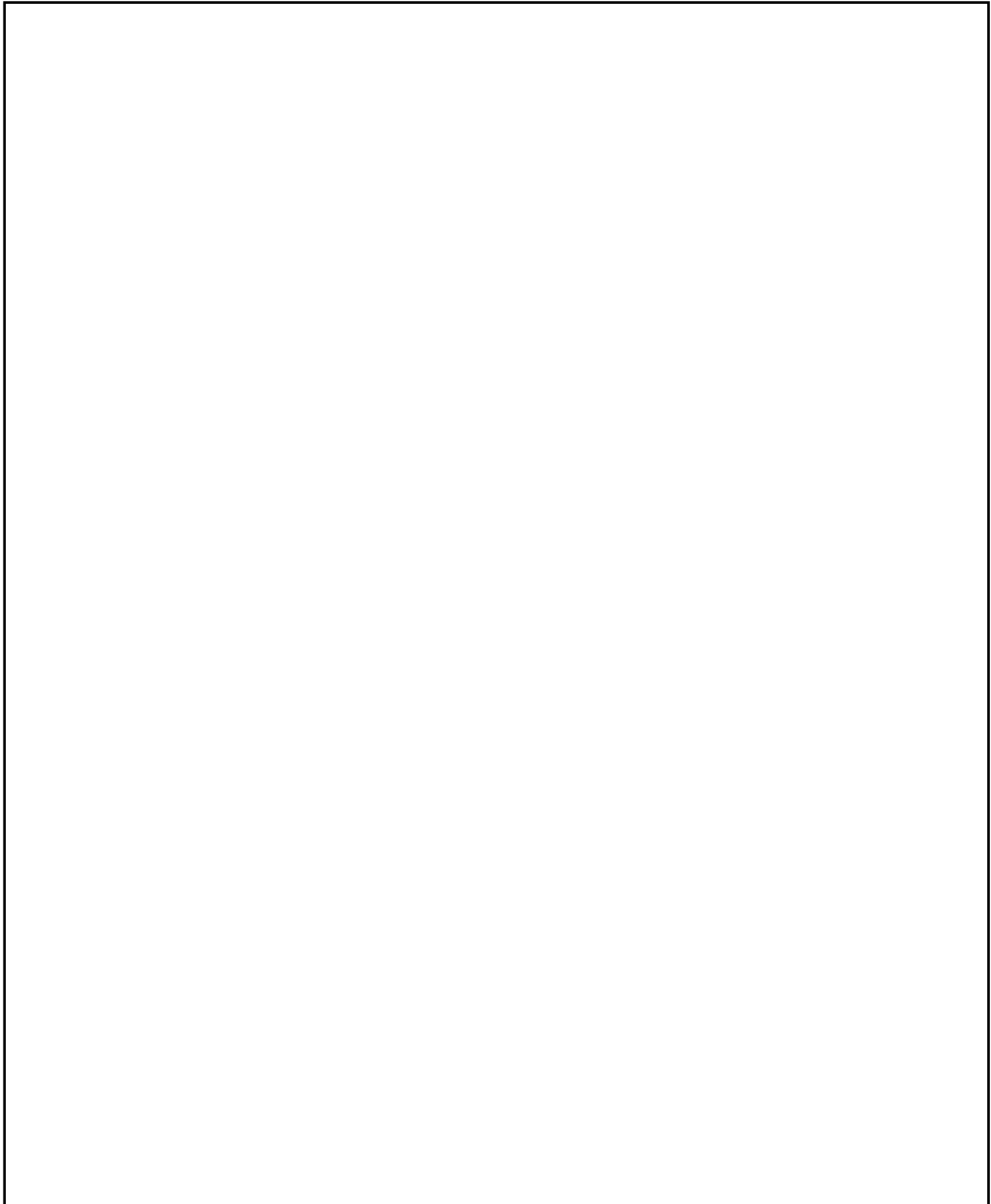
Ko'o in katyira ta kua'an-ñu.

**Chalan-ra chi'in-ña soko nu iyo itu inga
ñuyivı chi ke'en-ra ndixi.**

**Yukuan kivi chi nañira ra suchan, sa'a
nuyivı.**

Vityin sanduva'a maun noo tyisu ra cha ñasuchan ta tyaun i'ya.

Ra ñasuchan

Noo makila

Sava makila

Noo too

Noo yiki nda'a

Sava yiki nyika

Noo nda'a

Yoso ka chino nda' a tyiño chi'in ñu'u.

Se'e ñu'un

Xi'naka ñu'u ku ke'en-yo.

Nu'u va'a, ñu'u kixin.

**Tyikuan ta kaxin-yo ta tavayo
titi yuu cha yi'i chi'in ta nyikoyo.**

**Savita va'ayo ñu'u ta kicha'a
sava'ayo ñaa cha kuñiyo.**

Sandiyoy chi'in noo sa'ma xii.

Sana itiyoy nuu ka'ni tyikuan ta tyi'yo.

Cha ya'a tyi'yo ta ka'yiyoy.

Nuu tya'nu

Tyaa i'ya, katyi yoso kaa chino nuu tya'nu.

Vityin tyaa maun noo cha chiñi tuñi, chi'in
noo noo tu'un cha nyaa o cha na'an
raya cha'a.

Ti'vi xi'na chichi ve'e ta ku'un yutya.

Kachi koño ta ko'un tyañti.

Vixi ndutya ñuñu tari pañela.

I'ni xaan ñundyii tari titi ñu'un

Kua nu'un nu nyaa sutun.

Ku'un mai ku ke'in vichi ama nuñe.

**Ka'an noo noo yukun cha chiñi tuñi nyaa
i'ya ta kuakon raya cha'a tu'un cha tye'e
kaa: tari, ta. nya, nu.**

Kuvi sava'i ndo'o tari saña'an suti chii.

chachi xaan yiyi ta tima'a niñi suti.

Suti tachira ya'a ta tinana.

Ku'in Nuko'yo soko nya koo xu'in.

Sate noo mityi soko nya xike nuñi.

Kua'in nu iyo viko tanda'a.

Chaa xaan ndusun tari kutu kaa.

Iya xaan tikuaa tari maa tikuaaya.

Va'a cha \$ 50.00

Ke'in \$ 50.00 (UVIXIKO UCHI PESU ÑA'RIKA
YOSO SiKi, XU'UN ÑUKO'YO) xu'un ra
chava'a Tivu Yiti Tyañu'u, cha kuenda uvi
ta'an ndivi chati, xike chiira.

Sanyau Kasando'o, Nunduva, nu 2 nya yoo
kumi 1994.

Mai ke'en
Ra Xuva Ixi Ñuñu.

Vityin sava'a maun noo cha ke'en xu'un.

Ve'e nu kiya'vi

I'ya cha kua sate ve'e nu kiya'vi:

Uvi kilu sisava ndutyi toon	\$ _____
Noo kilu tinana kua'a	\$ _____
Uñi kilu ññ	\$ _____
Sava kilu ya'a ityi	\$ _____
Sava cha sava kilu ya'a kuii	\$ _____
Noo sivoya ka'nu	\$ _____
Uvi kilu titya	\$ _____

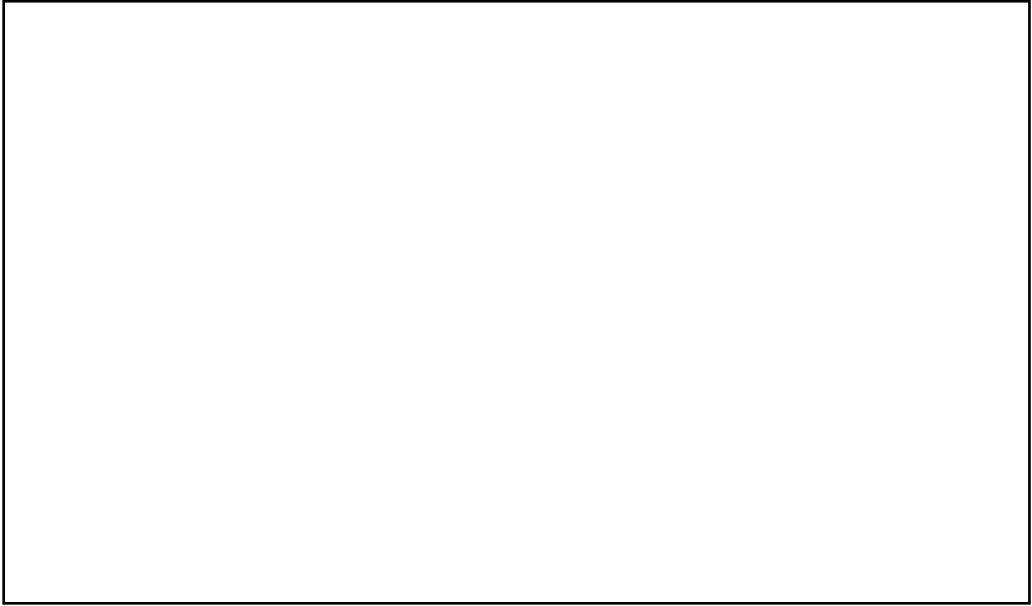
Vityin sava'a maun noo yukun
sivt cha kua saton.

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Ya'vi

**Ve'e nu xiko ñuyivt ñuu.
Ikan i'ya kivi ve'e nu xiko ñuyivt
ña ndi't cha iyo chiiñu.
Iyo tuku ñuu nu ña'ri
ve'e tye'e kaa iyo, nu ke'eri iyo.
Yukuan xikoñu, yukuan kivi nuya'vi
chiiñu.**

**Natava i'ya ve'e nu naxiko
ñuyivi ñuu maun.
Tatu ña'ri ve'e natava
yoso kaa nuya'vi.
Katyi ñaa nañi nu naxikoñu.**

Tyaa i'ya ñaa ndi'i cha kiya'vi ñuu maun.

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Cha katyi ñundyii ta iyoyo.

Cha katyi savi ta nyitoyo.

Cha katyi cha iyo tatyi ta nyitoyo.

Cha katyi ñu'un ñayivɪ ta nyitoyo.

Savi

Savi yuu

tatyi

t̄t̄n ñu'un

Nu nukava ndutya

Cha taan

**Ndu xaan
ndutya ñu'un**

Cha ityi

Ñundyii ta savi

Tyakt̄ xaan ñundyii tyii cha'ara
cha i'ñi chiiyo.

Cha'ara cha ndichin nye'eyo,
ñaan dñi'ť cha iyo ñuyivť.

Kuvi kaka nooyo, kuvi ku'un-yo
nyaa ityi kuñiyo.

Va'a xaan savi vachi kosora ñuyivť.

Vatyi koo ndutya ko'oyo.

Vatyi koo kua'a cha kachiyo.

Ña'ri cha kumañi.

Andivi

Yoo ndichin,
tyakt̩ yoo ña'an
ma kuchaa iñuña'an
tand̩t̩t̩ ñuutyi sandu
ndichun ityi chikanoi

chacha kuaa

ña'an ma tixe'e nuu.

Tiñoo andiv̩t̩ tyakt̩
st̩t̩ kuñi nye'i chuun
tand̩t̩t̩t̩ ku'va ta kuñi
nye'i chuun.

Ñaa tu'un cha
kundichin-ri
ta kua'un, yu'ku
kuñi nye'i
chuun tari chakuua
ta ñuka'ñu
ña'an kuñi xain
nye'i chuun.

Tyisu ñundyii chi'in yoo.

Noora kuan, ra cha'ñi tiyaka kuvira,
tyikuan-ri tyikuan-ri cha'an-ra miñi ta
kusanari kî'vî noo tiyaka kuaan vava'a
yu'vara.

Tyakti tiyaka kuan cha ndicha.

Ta ityi kuandichira ta kita noora chava'a,
katyi chiira tye'e kaa:

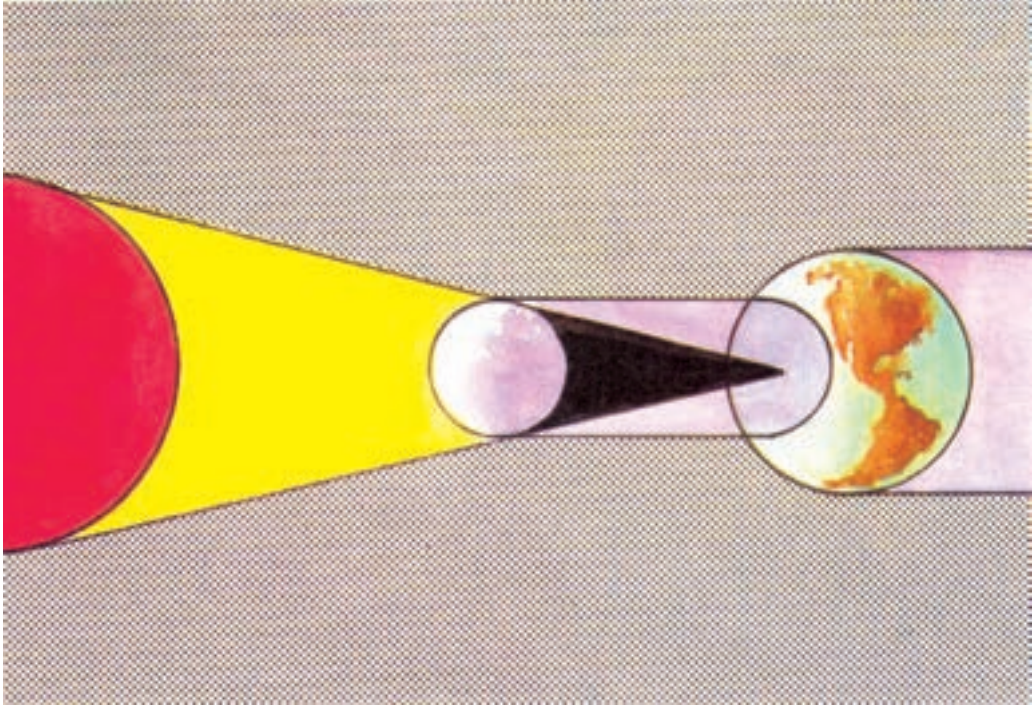
Suti tiyaka tyakti cha nyison chiiña, kua
nu'un chu'un, maari maa ñasî'un kachiña
chiitî.

Ta ndutya cha ndootî, koson tunditya iyo
yuve'un.

Yikîitî tyi'un chich noo chatun ta nasa'vi
va'un yu'u, ña nuñun.

Nya kua'nu maara kuatyaa se'endo ta
nuñara.

Yukuan kuvi nu kaku ra kuvi ñundyii kuan
chi'in yoo.

Tu'un cha chi'i yoo

Tatu chikita'an ya'a ta'an, ñu'un ñuyivɪ
chi'in yoo ikan kuvi cha cha'a ñu'un ñuyivɪ
vatɪ nuu yoo ta ndu toon-ra.

Soko ñima cha chi'ira, iyo tuku maara cha'a
vatɪ nuu ñu'un ñuyivɪ.

Kañita'an yoo chi'in ñundyii

**Katyi maa ñuyivt cha'nu
tatu kañi ta'an yoo chi'in ñundyii
tundo'o kua kichi ñuyivt.**

**Kuatyi ku koo ikan tu'un
kañita'an yoo chi'in ñundyii.**

**Maa ñuyivt cha'nu nakatyi
tyikuan kaa.**

Cha chi'i yoo

Tatu chi'i yoo o ñundyii,
ku'va cha'a kuan tyi ku koo kue'e.
Tundo'o vachi siki ñu'un ñuyivi.
Yoo ñusi'ti cha ño'on se'e,
ma kuvi kitañu chata ve'e
Tyi yoo kuan kachira kuan se'eñu.
Ñu ña chi kumi yika chii kuan,
Kivi cha kaku se'eñu, yiti'chi ku
ña'ñu yu'uchi, yiti'chi nda'achi ku ña'ñu
Tyikuan kaa katyi maa ñuyivi'cha'nu.

**Sakua'a va'a cha nyaa i'ya ta
ku'va cha vatyi koton yoso kaa
chino cha chiñi tuñi i'ya.**

**Ku to'in ita soko tatu saton.
Kua nake'en xu'un nñiri to'in ita.
Ndichi yu'u soko nya chakuaa.
Kua'in kua kutyi nñiri kichi suti.
Kua'an nuchiki soko ña na'an-ri ku'un.
Kuasata koño nñiri tñ'vi chichi ve'e.**

**Vityin tyaa maun su'va cha
chiñi tuñi chi'in tu'un: soko ta nñiri.**

**Ñundyii sanandaa
Nduya**

ta nanduvi viko

**ta'an chi nu vichin ta
nduvi tukuchi ndutya**

**tatu koon savi ta
nyaa ñundyii ikan
kuvi cha chikuna'an
koo nya'nyi.**

Savi chi'in tatyí xaan

Kuiya 1974 koo savi xaan kita maa uchi uñi kivi koon-ra.

Kua'a xaan nu ndi'vi ndutya, nukava ndutya katyi maayo.

Kua'a yutun nduva, kuñi ndi't maa itu nduva.

Kua'a kiti chi'i tari kiti va'a ta kiti ku'u.

Kivi kuan sava'ari yuku nu ña'ri ndo'yo iyo ta naña ndutya.

Natava i'ya nakatyi ñaa cha chiton tu'un savi xaan.

Cha kañi savi

Cha kuvi noo cha'a kuan, cha kua iñi
ta kicha'a koon savi, ka'nu savi ta
ñi'in tatyi ñi'in chino savi.

Xaan ka'an-ra kua kayu kua kayu
ñu'un k'v'v' tacha ityi kuan
ityi i'ya kañira mityi, kua
chaku ndaxin kuvi.

I'ya ndaari vachi noora cha'an nuchiki
ta nanye'era noora ka tuvi nuñu'un kuan
naka ñe'en-ra chiira ta ndukuitara
k'v'v' tachari noo nandaarira kua'an-ra.

**Natava noo i'ya yoso kaa kutuñi iñun
ku'va kaa savi kuan.**

Ta tyaun yoso kaa kuvi chiira.

Chityi ñu yoko

Tatu koon kaya savi
inga ityi ta ityi
ñuuyo ña'ari savi
xaan vava'a nye'e
ñundyii ta chiñiyo
kayu vava'a kuvi
ma'ñu sava andivi.
Ta katyi maa ñu cha'nu
tyii ñu yoko chityi
ikan kuvi cha
kayu kuan.

**Sanduva'a noo cha chiñi tuñi
ka'an-yo chi'in, noo noo tu'un cha
chake raya cha'a nyaa i'ya.**

**Tatu ña kuvi to'un tika'a, tyikuan kuvi ta
ku'un mai ku to'in.**

**Tatu ña kuñi ra Chee, ku ke'en-ra niñt
tyikuan kuvi ta ku'un mai chi'in vuru sane
ku ke'in.**

Vast nuñi naku've chuun vityin tyi ña'ri xu'in.

**Nyaka yo'o nake'en yu'u vast ndutyi tatu
ña'ri nuñi.**

Cha taan

Kua' a xaan cha kuvi ñuyivt:

Iyo cha sñ.

Iyo cha yu'viyo.

Iyo cha ta'an-yo tundo'o.

Nye'e tatu ñi'in taan

nakoyo ve'e chi'i ñuyivt.

Tatu ya'a tatyí xaan, yu'viyo.

Yoso kaa sakuviyo tatu taan:

_____ Tatu kixun ta kicha'a taan
kue kueeri ndukuiton ta
kiton chata ve'e.

_____ Ma kikonori maun vatyi
kuvi ka'ni maun chuun.

_____ Ma kuna nyaun nu
kayuku yuu.

_____ Ma kuna nyaun nu iyo
ve'e cha'nu.

_____ Vatyi kuvi nakoyo.

Tata savi

Savi, kua'ara iyora chi'in yañira:

Ra savi vichin.

Ra savi yuu.

Ra savi i'ni.

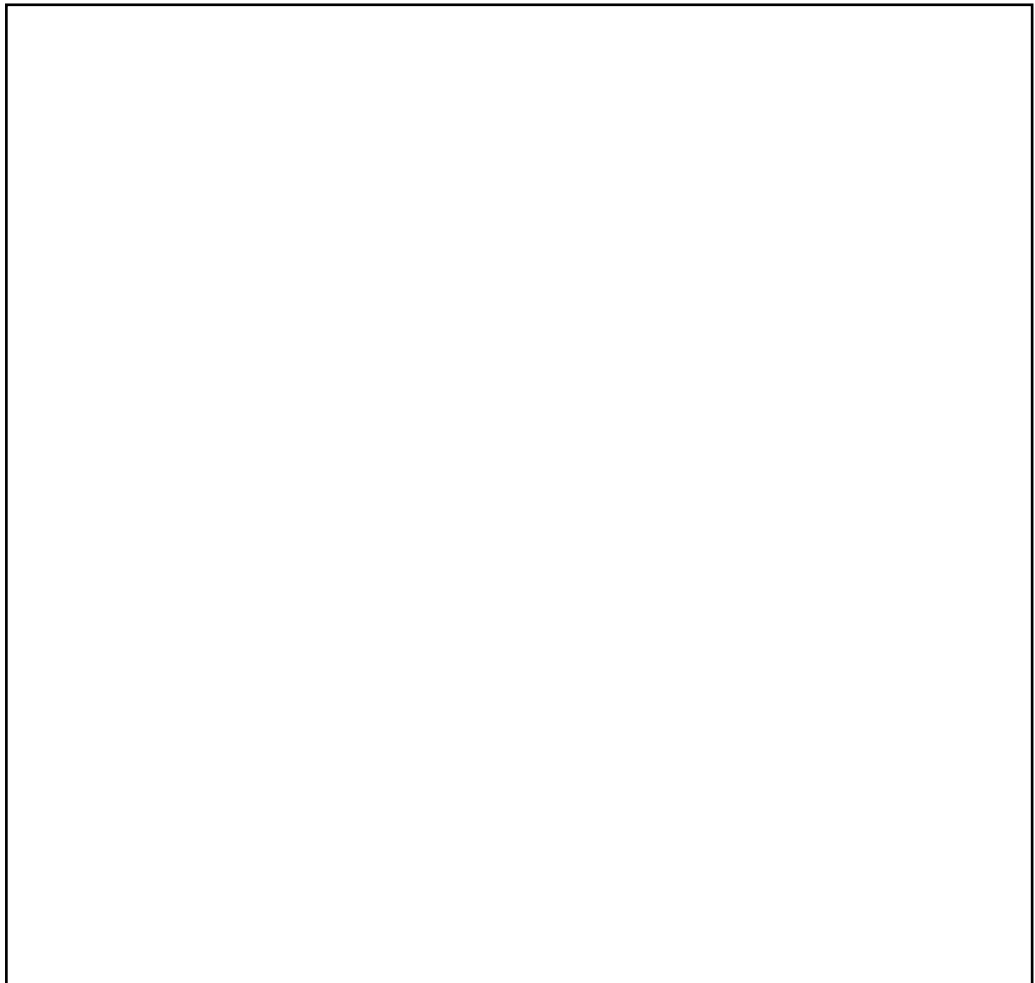
Ra savi xaan.

Ra savi kuatyi.

Suri yañira kuvi chiira, tatyi xaan kuan.

Ikan tu'un iyo kivi vachira chi'in-ra.

**Natava yoso kaa tu'va maun nye'e koon
savi. Ya'a cha natavon ta tyaun.**

Sakua'a cha nyaa i'ya ta tyituñi iñi maun,
ama kuvi tu'un cha chake raya cha'a.

Iku Cha'in ve'e sakua'a.

Vityin kua'in nuchiki chi'in suti.

Ityaan ku'in Cha'a Yuku ku sate vichi.

Kiyava chike'in nuñi nya Yo'o Kua'a.

Kuiya vityin Xiñi Tityiri, ke'in nuñi.

Chino kuiya nya Ñuyoko kuke'in nuñi.

Iku chinyaa siki valon.

Vityin nyaa siki kanika.

Ityaan kua ku nyaa siki ndikatya.

Sava'a maun vityin chi'in tu'un cha kuvi iku,
vityin ta ityaan.

Tye'e kaa:

Chinye'i nu chita cha'a yaa.

Nye'i cha'a ñundyii cha ndichin.

Ku nye'i nu kua koo viko.

Yuku

Yuku ñana cha tyaki chiyon
Kivĩ kichichi ityi chata
kua'a cha va'a chiyo chiindo
ndĩ'ĩ nuu kitĩ chiyo chiindo
ndĩ'ĩ nuu ita chiyo chiindo.

Tyaki chiyo ku'u nuundo
na'nu na'nu yutun chiyo
kua'a ku'u cha'nu chiyo
kua'a chitĩ yutun va'a chiyo
kua'a ndutyañuñu chiyo ka'a.

Ta vityin nda'vi nduvindo
vityi yaa vityi kañindo
ndĩ'ĩ ku'u, ndĩ'ĩ yutun ta'nya
ña'an ka cha koo ka'a
maandi ña chitondi
sa'a kuendandi chuun.

**Katyi yoso kaa sakuviyo, ñaa noo tundo'o
kuvi ñuuyo.**

Tyaa i'ya tandi't ku'va yoso kaa sakakuyo
chiiyo tatu tñn ñu'un chichi ku'u o ve'eyo.

Tyaa ñaa cha nyasiki noo noo ra kuatyaa nyiku i'ya.

Yo'o atu kivi chun
kunyaa sikun.

ay kivi, ña'an tyi kunyaa
sikiyo yuu nyi'i.

an chi'in cha nañi
matatenas.

ay ikan tyakt vava'a
nyasikiyo.

atu ña chiton inga cha
kunyaa sikiyo.

ay chite ityaan
saña'in chuun.

Sava'a maun nonga tari kaa cha nyaa i'ya.

Tyiño cha kana

10 nyaa yoo viko su'un 1994.

Ra Xiku Yaku.

Ñuu kuatyí.

Tye'endi, Nunduva.

**Kane chuun tyi iyo tyiño numi kuñichi
ndatu'un-yo ve'e tyiñe i'ya. Ña ku mañun.**

Xiku Yaa Nuuitya.

Ra Ximu

**Ra Ximu chika noora ndukura tityi
ta ta'an-ra nu nanyaa noo tumangu
ta ndaara chitun kuñira to'on-ra
mangu chityi iñi nuu tun kachira.
un kua ndaara ta kanyaa cha'ara
nakavara, ta'un cha'ara.
Na kuvi kakara.**

Ya'vi

Ra chiku, kuñira tñn-ra liku.

**Ta ña sa'un ñi'in-ra chiit kuan
ta nyaa ndichin-tñ.**

**Ni ta chaakara nu nyaa ya'vi kuan
ta cha kita koyo liku kuan.**

Ndi'tñ ndava.

Tyaa i'ya yoso kaa kutuñi iñi maun vityin, tu'un cha sakua'un nuu nduvi ta'an nda'a tutu cha ya'a.

Ñuu nu iyo ñuyivt ñuu savi, nu yit'
nda'a ñuu kasando'o Nunduva.

Ñuu ndu'va

**Ñuyivt cha ka'an sa'an savi, cha
chikoo ityi nu kuanoo ityi yu'u
ndutya ñu'un.**

**Sa'a ñuuñu ityi i'ya cha kuenda
vatyi iyo ñu'un sa'a tyiñoñu ta iyo
kama ndutya ko'oñu.**

**Nu yatyin-ka yu'u ndutya ñu'un,
nu nañi ndu'va.**

**Yukuan ndaa iyo, soko i'ñi xaan.
Ta nu kua nya'a ityi yuku, vichin iyo.**

Yoso Kaa Kua'an-yo

Tye'e kaa kua'an nyu'u inga ñuu, ñaa tyiño kua'andi.

suri chika tukundi chi'in kaa cha nyiso chii ñuyivt.

Tatu iyo kitit sanandi, ikan tikuan nyiso chiindi, tatu kañi kua'andi.

Kuendu vuru

**Noora chava'a, tyiño cha chikuiso niñi, yiki
kua'a, nduku, ndava, ñaa ndi'i cha kuñi
maa ñuyivi, chokuisora chi'in vuru sanara.
Tyikuan kuvi ta chaa viko ñuu chito'oyo, ta
kua nyakara cha vixi tika'a.**

**Chaara yutya tuyoo ta tyi'ira vuru sanara ña
ya'ati, yukuan chikon nda'ati tikui yuu,
yukuan ndooti chi'iti chichi ndutya kuan.**

**Tyaa siki ta'an ta'anri yo'o ñaa cha ndaka
tu'un noo noo cha chiñi tuñi chuun.**

Katyi yoo chii tyisu kuvi cha ya'a sakua'un.

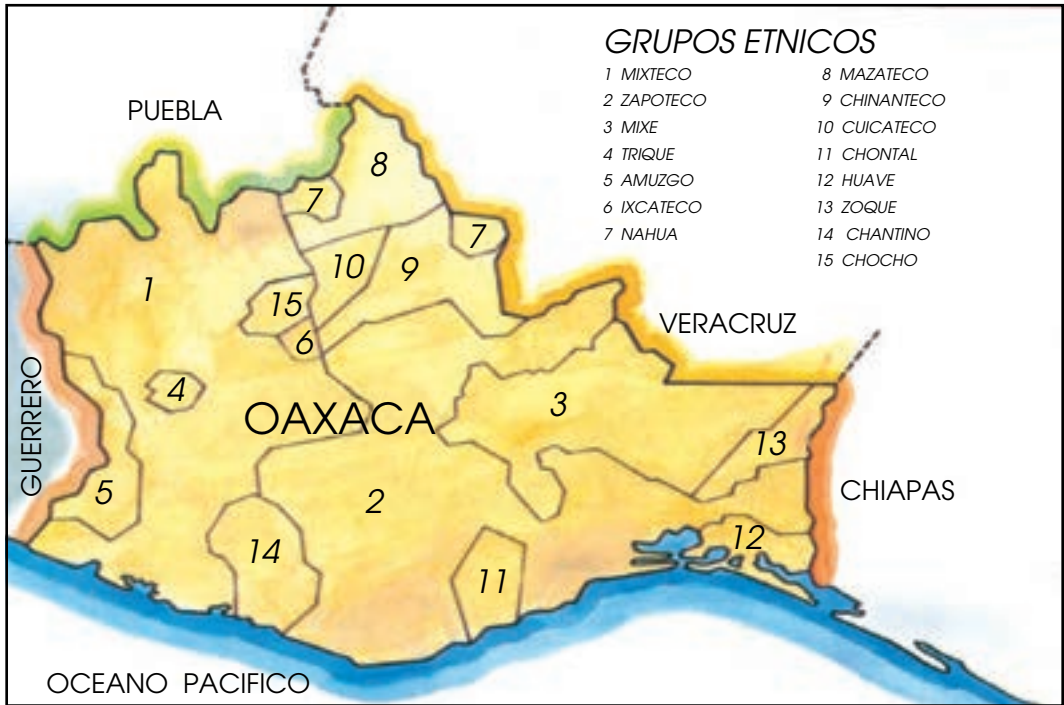
Nyaa ñuu kua nyaka vuru cha vixi tika'a.

Atu kuvi ya'atĩ inka chiyo yutya kuan.

Ña tu'un ñakuvi ya'atĩ yutya kuan.

Yoso kaa kuvi chiitĩ

Ñaa nañi yutya nu chi'itĩ

Kua'a xaan ñuu yoo, ñuyivt chichi ñuu, iyo Nunduva.

Sa'mara kuatyaa chichi ñuu cha iyo Nunduva.

**Nunduva uchi kumi sa'an cha ka'an
ñuyivı chichi ñuu iyo.**

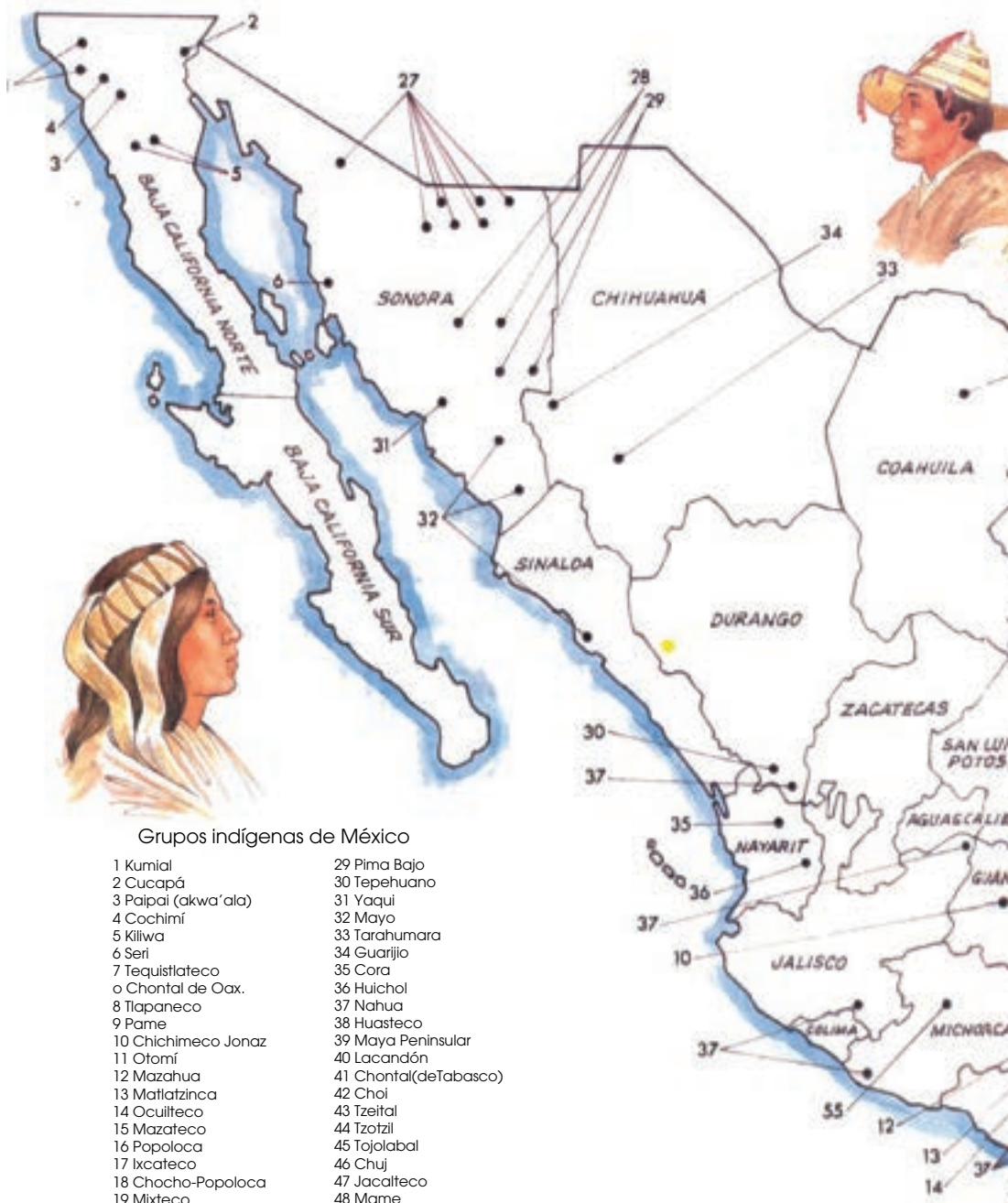
Ñu chichi ñuu sın sın sa'an ka'an-yo.

Ñu inga sa'an

**Ta cha na'an chaa noo ra nda'vi chaa
ityi ñuuyo soko ña ka'anra tari ka'anyo.
sɪn sa'an ka'anra nɪri maara ña kutuñi
iñira cha ka'an-yo nɪri yoo ña kutiñi iñiyo
cha ka'anra, kivi maa nuura. Tandɪ't
ñuyivɪ kuñiñu tyii ñt'inra o ña va'a
xiñira.**

Chi'in tundo'ori ñi'inra cha kachira.

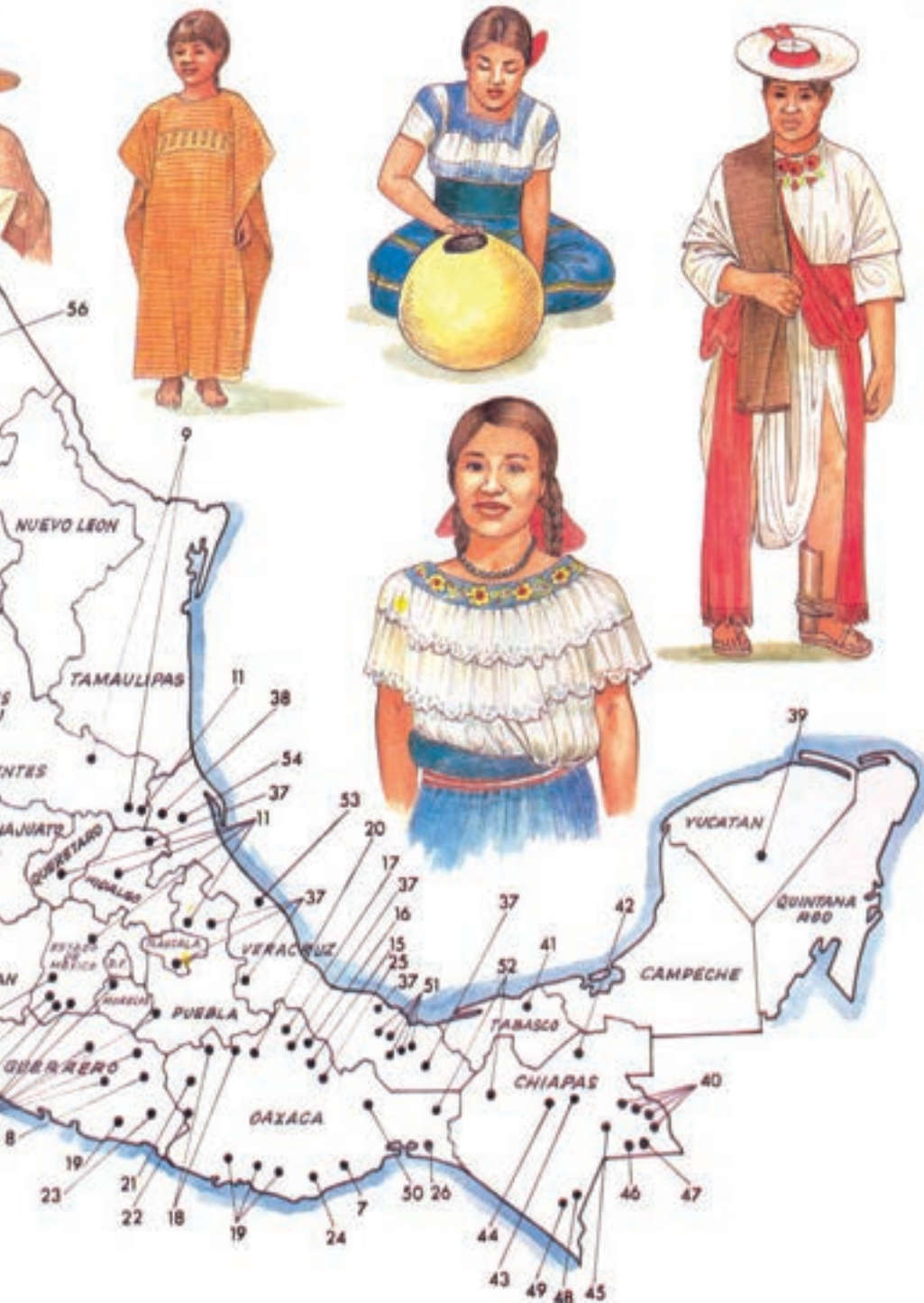
Cha kuenda vatyi sɪn sɪn sa'an ka'an-yo.

Grupos indígenas de México

1 Kumial	29 Pima Bajo
2 Cucapá	30 Tepehuano
3 Paipai (akwa'ala)	31 Yaqui
4 Cochimí	32 Mayo
5 Kiliwa	33 Tarahumara
6 Seri	34 Guarijío
7 Tequistlateco	35 Cora
8 Chontal de Oax.	36 Huichol
8 Tlapaneco	37 Nahuatl
9 Pame	38 Huasteco
10 Chichimeco Jonaz	39 Maya Peninsular
11 Otomí	40 Lacandón
12 Mazahua	41 Chontal(deTabasco)
13 Matlatzínca	42 Choi
14 Ocuilteco	43 Tzeltal
15 Mazateco	44 Tzotzil
16 Popoloca	45 Tojolabal
17 Ixcateco	46 Chuj
18 Chocho-Popoloca	47 Jacalteco
19 Mixteco	48 Mame
20 Cuicateco	49 Motzintleco
21 Trique	50 Mixe
22 Amuzgo	51 Popoloca
23 Chatino	52 Zoque
24 Zapoteco	53 Totonaco
25 Chinanteco	54 Tepéhua
26 Huave	55 Purépecha ó Tarasco
27 Pápago	56 Kikapú'
28 Pima Alto	

Kua'a xaan yoo cha kuviyo ñuyiví chichi ñuu iyoyo Ñuko'yo.

Sin stin sa'an ka'anyo. Uvi xiko cha'un in nuu sa'an kuan iyo Ñuko'yo.

**Ñuko'yo nu kua'a sa'an,
nu kua'a ku'va iyoyo.
S'in s'in ku'va iyoyo tari kaa ka'anyo.**

**Sa'ma cha uñi tyaku, i'ya ikan kuvi
cha ndaa chiiyo cha kuviyo ñuyivĩ
Ñuko'yo.**

**Ikan tu'un tandĩ'iyoy cha kuviyo ñuyivĩ
Nuko'yo ta sa'ayo ñuyivĩ chi sa'ma i'ya.**

Sa'an s̄in

Sa'an xityila cha ka'an tandi't ra toon
Ñuko'yo, nya yoo ta ka'anyo ikan tu'un
katyichi tyi sa'an cha ka'an tandi't ra
Ñuko'oyo kuvi.

Ra maderu ta ra Sapata

Nakatyí maa ñuyiví tyi ta chiyo kватыi,
kua'a xaan tundo'o nye'eñu sava'ri
chakuaa ta chinoñu kua'an-ñu kua kusuñu
chichi ku'u.

Kua'a soko ya'añu iyo maañu chichi ku'u.
Chaa Madero, ya'ara kua'anra chaa tuku
Zapata kuan, yí'í yí'íri numa xiñiñu tyi
kotorá tyi ñu kuendara kuvi.
Ka'nu tundo'o cha koo kватыi.

Natava yoso ku'va kutuñi iñu
cha kivi kuatyi chana'an.
Natyaa ñaa cha ndaka tu'unchi.

Nakoto yoo chitañi kuvi

Tandi't yuku
tandi't ndu'va
ño'on-ra kava'ara
yo'oixi.

Tandi't yuku
tandi't ndu'va
chika noo-ra
yoso kava xiñira.

Tandi't yuku
tandi't ndu'va
chika noo-ra
kandi'vira

kandi'vira

Tiyoko yuku	koo	sindiki
-------------	-----	---------

Tu'un cha ya'a nu tatyi

Tyaa so'o va'an-do ñuyivĩ ñuu kasando'o
kua saya'andi noo tyiño.

Katyí presidente municipal tyi sa'ando
tumañi iñi nanyitando yuve'e tyiñora
ityaan ka uchi cha ña'an-ri tyi iyo
tyiño kuñira sakotora chiindo.

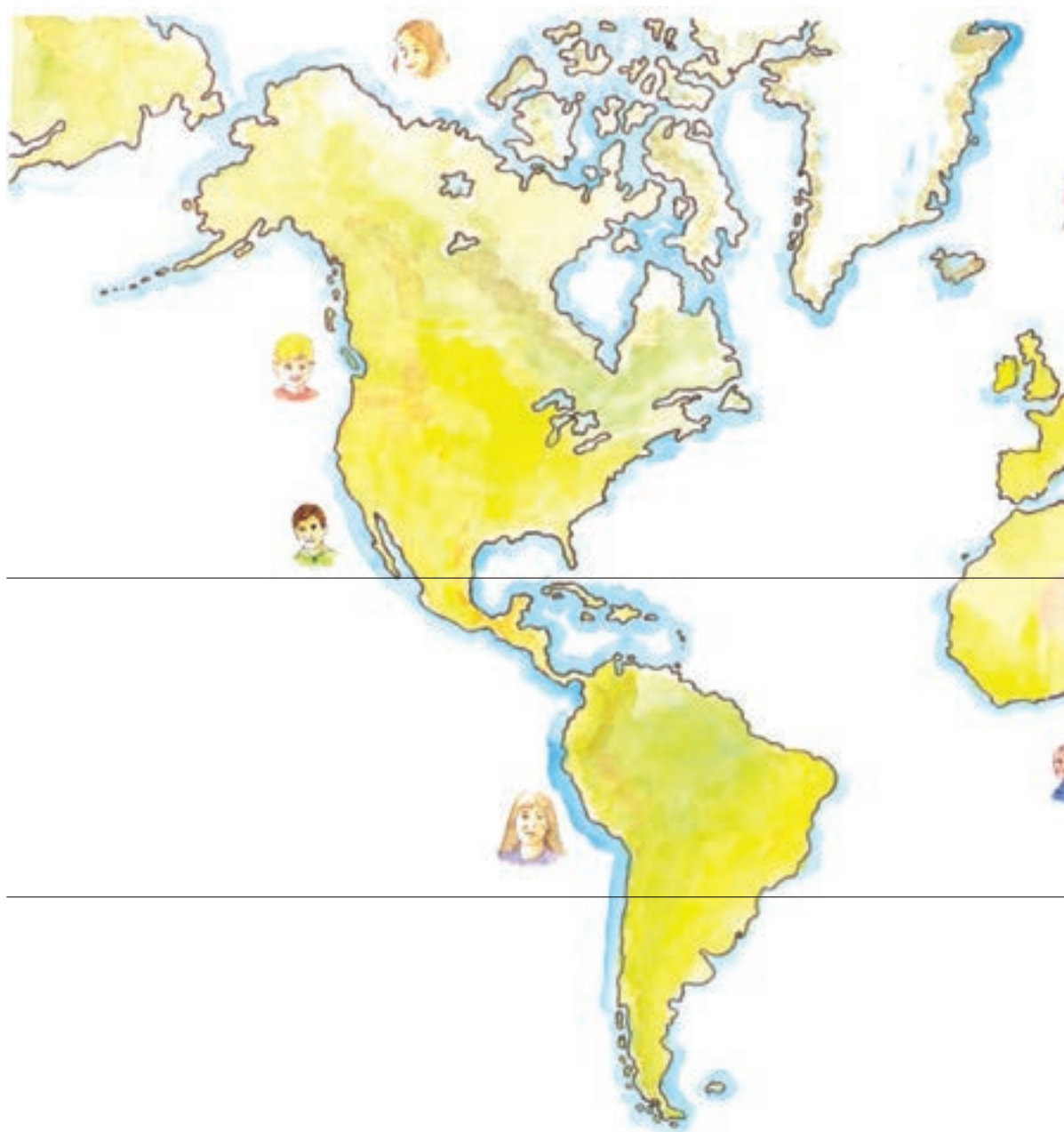
Inga tu tyiño:

Sakoto ra kivi nuu ve'e ku'vi nyaa ñuu
i'ya tyi kunyakando se'endo kunyaa chi
tatan cha ma ke'en ndĩ'ĩ chiichi, ityaan
ku'va cha ka ñin cha ña'anri.

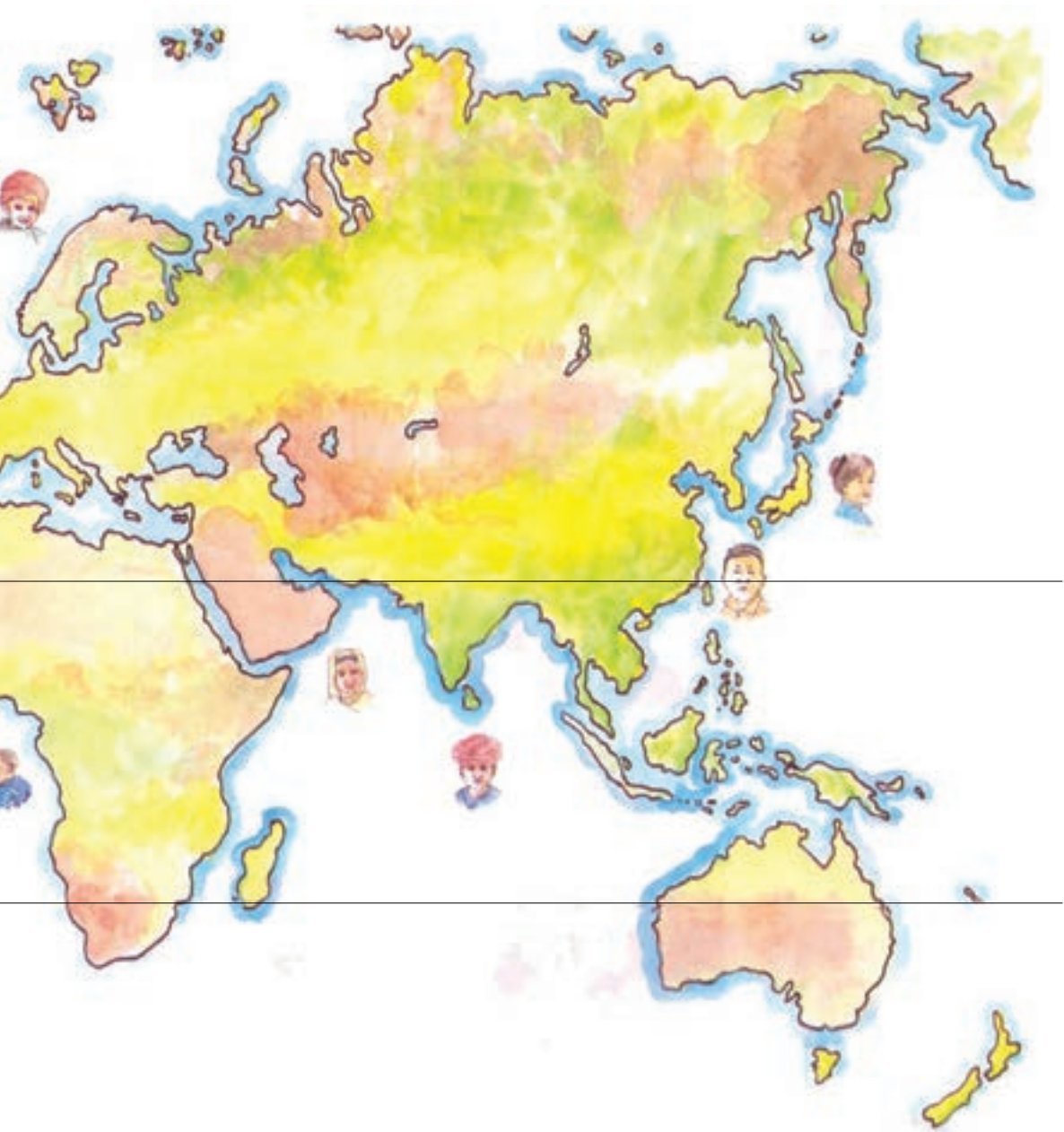
Va'a ñuyivĩ cha chiñi radiu
ityi yu'u tyañu i'ya, vityin cha ndĩ'ĩ
cha saya'andi ñaa ndĩ'ĩ tu'u sa
kotundi chii ñuyivĩ ñuu.

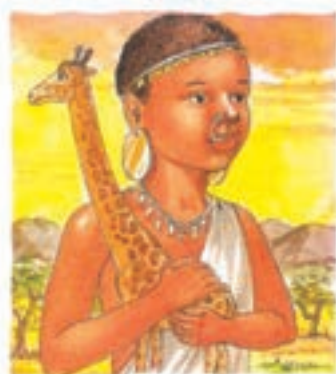
Ta vityin kuñĩ tukundo noo yaa savi.
Ityaan kuñĩ tukundo ñaa tyiño
kua saya'a tukundi.
Tya'vi nyoo chiindo.

**Sava'a maun i'ya yoso
kaa ka'an ra kuenda radiu.**

**I'ya ñu'un nu iyo ñuyivt cha s̄in s̄in ka'an
s̄in s̄in ku'va iyo, s̄in ku'va chachi,
ku'va ñino. Kua'a nuu ra kua'tyaa iyo tari
maun.**

**Tyaa maun vityin noo noo cha chiñi tuñi
siki raya, ta sa'un kuenda nya ta'anchi
tyaun coma (,).**

Ra xuva, yañi, Ñuko'yo iyora.

**Noo xikama, cha yoso nuu chito chimai
kuvi.**

**Ku Chika, cha iyo Cha'a Yuku, chixi kuvi
chiiña.**

Ku Lali, ta'in, kuvi sava'aña xikon.

Kañi xaan nyaa, Tyañi

Ñuyiví

Maa nyoo sakoara ñuñyiví se'e
ña'mi Kata chiira.

Ikanra sakoora ndí't kuití
ndí't ndoo

cha va'a iyo ñuyiví.

Tandí't yutun yuku cha chachiyo
chítí.

Tandí't kítí va'a, cha kuvi sanayo
cha chachiyo.

Suri maara katyi tuku cha koora
kuvi kue'e kuan tyi kachira
ko'ora chiiyo.

Tatu kuñi tukura cha naa tandí't
ñuyiví iyo ñuyiví, ikan kuvi
cha kayu ñu'un ñuyiví o ndichi
tyañu'un, sítí ñu'u nuyiví.

**Iyo sabi tyi kosora ñu'un
ñuyivɪ vatyi koo ndutya.**

**Iyo ñu'un vatyi tyi'yo cha
kachiyo.**

**Ta suri maa nyoo cha'a nu
koo ra kuvi kui'na kuan, ta
ikan rakuan sakoo kitɪ
ñava'a, kitɪ xaan, kitɪ
cha'ni chiiyo.**

**Ikan rakuan sakoora chitɪ
yutun ñava'a, chitɪ yutun
cha'ni chiiyo.**

Yoso kaa chikoo o kaku ñuyivĩ.

Ñaa cha xi'naka chikoo.

Yoso kaa ñuyivĩ cha chiyo cha xi'na kuirĩ.

Cha vichin

Yoo nu ndi't kuiya, ikan kuvi kivi cha vichin.

Iyori kuiya cha ku vichin nyakua nya yoo nu nukuti't kuiya.

Yoo viko ka'ni

Ikan kuvi juevreru, marsu ta avril.

Tandi't yoo i'ya i'ni xaa, ini xaan.

Na'ri maa savi koon.

Yoo viko savi

Ikan i'ya kuvi yoo cha koon savi:

Kicha mayu, juniu, julu, agosto, setiemvre iyo kuiya nya otuvri chikuita cha koon-ra.

Nyoo sakoo nuyivi

**Kaka va'un skuela ñaa ku mañun
vatyi kutu'va va'un.**

**Ma sandi'un tu'un cha kakon sakua'un.
Tatu ndi'i sakua'un skuela i'ya, tyikuan
ta ndi'vi tukun sakua'un inga skuela
cha ku uvi kuan.**

**Tatu ndi'un yukuan tyikuan ta ndi'vun
inga skuela ku uñi kuan.
yukuan ku sakua'un, yukuan kua
ku tu'von kua ku tuñi iñu, ñaa
kuvi tyiño kuñu sakua'un,
nu kua'an-ka chi ityi nuu.**

Cha chiyo kuatyi Yutya Ndiyo'o nu o'on nyaa yoo mayu.

**Kuiya 1862 ra sindaru Francia ki'vira
Ñuko'yo kuñira ku nyaka ña'an-ra.
Maa sindaru ñuko'yo sa kakura ñuu-yo
ta kivi cha sa'ara chii rakuan, cha
sa'ara nu kañi ta'an-ra Yutya Ndiyo'o
kuan.**

Tandi'ti cha cha'a ku'va noo ñuu.

Ñuko'oyo ñuu tandi'tiyo cha kuviyo ñuyivi
ñuko'oyo.

Tasu yoso nuu vi'nya chachi koo, sa'ma uñi
tyaku ta cha chitayo nika'nu Ñuko'oyo ikan
kuan kuvi cha ndaa chiiyo ñuuyo.

Kivɨ Bandera nu 24 nyaa yoo juebreru.

Ikan bandera cha'a kuenda nuu nu iyo ñuyivɨ, ñu'un nutachiyo, yuví, yutya, ta miñi, ikan tu'un katyiyo tyi ikan kivi cha ndaa Ñuko'yo.

Nu 24 nyaa juevreru saka'nuyo viko bandera maayo.

Tyiño cha kaku kuiya 1917 nu o'on nyaa yoo fevreru.

Tyiño cha kaku kuiya 1917 yukuan
chikunyaa tandi't tumañi iñi chata'an-chi
chiiyo ra ñuko'yo.

chichi tandi'tka ñaa ndi'tka tamoñi iñi
cha chikunyaa kivi kuan, katyichi tyi
yo'o ta tandi't ra kuaryaa nyi'i ta ñu
kuaryaa nyi'i ñuko'yo iyo ityi chiiñu
cha kakañu skuela.

**Cha kua'a kuiya, cha ya'a koyo sindaru
kuenda Estado Unido chi ku nyaka
ña'an-ra nu ñu'un kakuyo.**

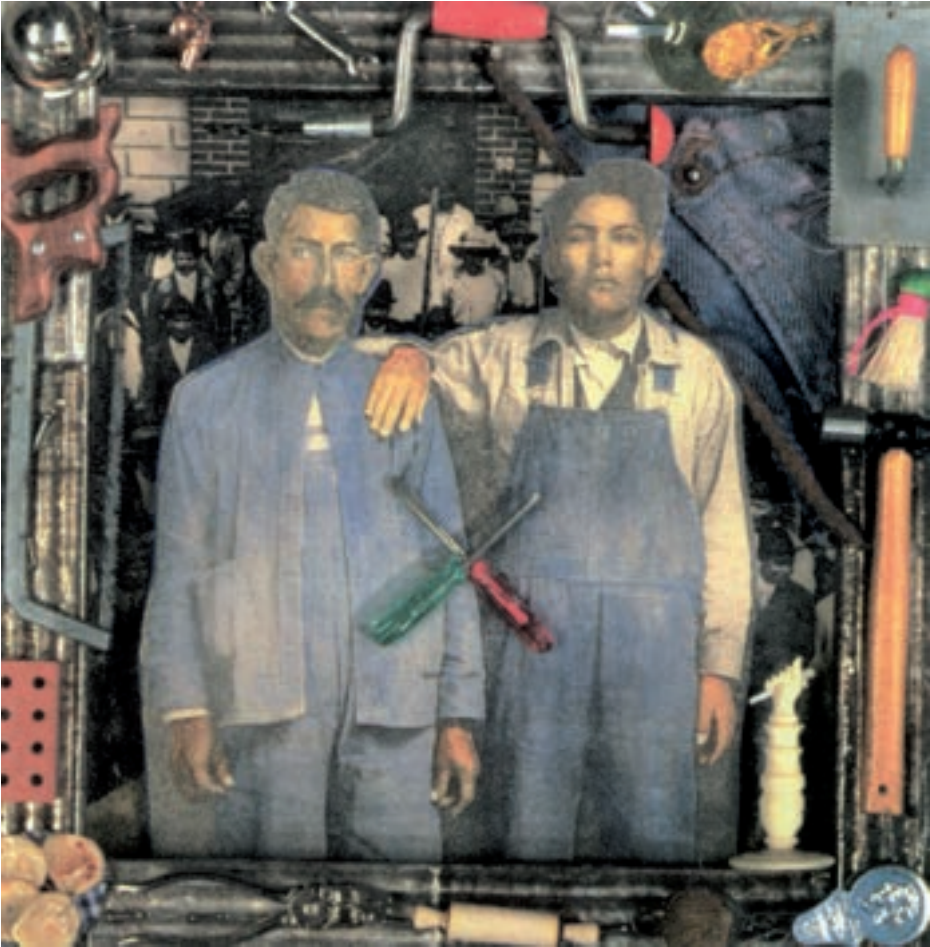
**Chichi kuaryi kuan, ra kuaryaa cha y'i
kuenda sindaru kuan sakakura Ñuko'yo.**

**Cañi ta'an-ra chi'inrakuan nyakua nya
chi'ira nu nañi Castillo de Chapultepee nu
uchi uñi nyaa yoo setiemvre kuiya 1847.**

Nu nduvi chii maa Ñuko'yo ndutya kayu

Nu 18 nyaa yoo marsu chikoo viko kivi cha tyinyee tandi't ñuyivi chi presidente Lázaro Cárdenas, ta kuvi cha sa'ara ñi'in-ra cha nduvi chi maa ñuyivi ñuko'yo, ndutya kayu kuan.

Kivɨ cha sa'a tyiño nu noo nyaa yoo mayu

**Tandi't ra sa'a tyiño ta iyochi ityi chiira.
Maa ley katyi tyi ma ya'a uña hora sa'a
tyiñora ta koo noo kivɨ cha nyitatura
cha noo noo vitya.**

**Nu noo nyaa yoo mayu kuvi nu kua'a
ñuu na'nu chikoo viko kivɨ cha nukoo
tandi't ityi va'a chiira sa'a tyiño.**

Lengua mixteca de Jamiltepec, Oaxaca
Segundo grado

Se imprimió por encargo de la
Comisión Nacional de Libros de Texto Gratuitos,
en los talleres de
con domicilio en,

el mes de de 200.

El tiraje fue de ejemplares
más sobrantes de reposición.